

JAV

VE

AG

2010

P.03

JAAR-
VERSLAG
2010

P.04

INHOUD

P.06 INTRODUCTIE

P.07 SAMENVATTING

P.09 JAARAGENDA

P.11 PROJECTEN

- P.12 MORALITY
- P.12 MORALITY ACT 0
- P.13 MORALITY ACT I
- P.13 MORALITY ACT II
- P.14 BETWEEN YOU AND I #1
- P.14 20 JAAR WITTE DE WITH
- P.16 MORALITY ACT III
- P.16 THE MORAL LENS
- P.17 MORALITY ACT IV
- P.18 MORALITY ACT V
- P.18 BETWEEN YOU AND I #2
- P.19 INSTITUTIONAL ATTITUDES
- P.19 MORALITY ACT VI
- P.21 MORALITY ACT VII
- P.21 PRIJS VOOR DE JONGE KUNSTKRITIEK 2010
- P.22 BETWEEN YOU AND I #3
- P.24 MORALITY ACT VIII
- P.25 MORALITY ACT IX
- P.26 MOTTO BOOKSTORE

P.05

- P.26 BETWEEN YOU AND I #4
- P.28 COSIMA VON BONIN
- P.29 SHARED SPACE III CHRIS KABEL
- P.31 MORALITY ACT X
- P.32 BIJZONDERE EVENEMENTEN

P.35 PUBLIEKSBEREIK

- P.37 EDUCATIE
- P.40 PUBLICATIES
- P.42 COMMUNICATIE
- P.45 KWANTITATIEVE GEGEVENS
- P.48 PERSARTIKELEN

P.51 FINANCIEEL VERSLAG

- P.52 EXPLOITATIE ACTIVITEITEN
- P.54 REKENING BATEN EN LASTEN
- P.55 PERSONEEL

P.56 ORGANISATIE

- P.56 STAF EN BESTUUR
- P.56 CODE CULTURAL GOVERNANCE
- P.56 BKV-GELDEN
- P.56 ONDERNEMERSCHAP
- P.57 PAND WITTE DE WITHSTRAAT 50
- P.57 COMITÉ VAN ROOSENDAL
- P.57 EXTRA CURRICULUM
- P.58 WITTE DE WITH DANKT

P.06

INTRODUCTIE

AL 20 JAAR LANG: WITTE DE WITH STAAT VOOR GROTE UITDAGINGEN.

Het tentoonstellen en overbrengen van het werk van voor-aanstaande kunstenaars, curatoren en kunstwetenschappers is de kern van wat Witte de With sinds de oprichting in 1990 doet. Met als programmatische hoeksteen het zichtbaar maken van complexe thema’s uit de hedendaagse kunst via tentoonstellingen, randprogramma’s, publicaties, educatie en internet. De leidmotieven sluiten doorgaans aan op het actuele maatschappelijk debat. Het jaar 2010 kan in dat opzicht als een bijzonder exemplarisch jaar in de jonge geschiedenis van het instituut worden gezien.

Met dank aan de ideële ondersteuning vanuit het bestuur van Witte de With, tal van particuliere en openbare stichtingen in binnen- en buitenland, individuele begunstigers van over de hele wereld en met name ook dankzij de geldelijke steun van (lokale) Nederlandse overheden heeft Witte de With zijn visionaire missie kunnen realiseren. Als internationale kunstinstelling zonder eigen collectie, met Rotterdam als thuisbasis, is Witte de With uitgegroeid tot één van ’s werelds meest invloedrijke en gerenommeerde tentoonstellingshuizen van dit moment.

Het tot stand brengen van verbindingen tussen kunst en wetenschap aan de ene kant en het echte contact met het publiek aan de andere kant, zijn van groot belang voor het realiseren van de missie van Witte de With. Dit vergt een continue herijking. De tentoonstellingen en gerelateerde evenementen waren de afgelopen jaren thematisch van aard, waardoor er veel mogelijkheden voor het publiek waren om zich samen met Witte de With voortdurend te bezinnen op en te verdiepen in die thema’s. De evaluatie is steeds onderdeel van de ontwikkeling van het programma en een actief samenspel met het publiek. Zo kan Witte de With een rol spelen in de overdracht van kennis, als experimenteelab en sociaal middelpunt dat zowel aantrekkelijk is voor grote delen van de lokale bevolking als voor nationale en internationale bezoekers.

En alleen dan kunnen we onze cultuurpolitieke opdracht vervullen: mensen via culturele en historische vorming meer grip geven op de hedendaagse maatschappij.

Als directeur zie ik het – inmiddels al vijf jaar – als mijn taak om Witte de With zichtbaar te maken en om de culturele meerwaarde van dit centrum voor hedendaagse kunst in al zijn facetten onder de aandacht te brengen. Op die manier

kunnen we onze lokale, nationale en internationale reputatie versterken en onze positie als belangrijke speler binnen het hedendaags discours verstevigen. Ook de bijzondere geopolitieke ligging van Rotterdam en de geschiedenis van de stad sterken me in de gedachte dat Witte de With de aanzet kan geven tot een hedendaagse benadering van de samenleving en de tegenstrijdigheden die zich daarin afspelen. Zo kan Witte de With het normatieve dictaat van de kunstgeschiedenis relativeren en de toon zetten voor een eigen definitie van het hedendaagse.

Nicolaus Schafhausen,
Directeur

P.07

SAMENVATTING

Witte de With kijkt terug op een jaar vol spraakmakende tentoonstellingen, projecten en intensieve contacten met lokale, nationale en internationale samenwerkingspartners en publiek. In dit jaarverslag vindt u naast een inhoudelijke overzicht van projecten en activiteiten, ook kwantitatieve gegevens als de publieksaantallen en een financieel overzicht.

Aan het begin van het jaar, op 26 januari 2010, vierde Witte de With haar twintigjarig jubileum met haar oud-directeuren en vele betrokkenen van toen en nu, kunstenaar en bezoeker, collega en sponsor, vriend en mecenas.

Het jaar stond in het teken van het project *Morality* dat ruimte wilde creëren voor een grote variëteit aan zienswijzen op het complexe thema moraliteit, waarbij de focus lag op de minder tastbare krachten en gedragsnormen die vorm geven aan ons denken en gedrag. *Morality* vormde intern en extern de samenhang, verbond, beïnvloedde en nodigde uit tot ontmoeting en dialoog.

De dynamiek met en participatie van het publiek was een belangrijk onderdeel van Witte de Withs programma gedurende het afgelopen jaar. Zo werden er vele debatten, lezingen en evenementen georganiseerd, die via het *Morality* webplatform live werden gestreamd. De nauwe contacten met publiek, deelnemers en partners droegen bij aan de reikwijdte van het discours dat *Morality* tot stand wilde brengen.

Een hoogtepunt van *Morality* was de deelname aan het programma van het Dutch Culture Centre in Shanghai als onderdeel van de World Expo 2010. Witte de With presenteerde hier de tentoonstelling *Nether Land*, met werk van Nederlandse en internationale kunstenaars, waarbij de bezoekers werden uitgenodigd te reflecteren over de paradox van een culturele en een nationale identiteit.

Met de eigen uitgeverij toonde Witte de With zich actief in het creëren van nieuwe distributiekanalen en vergrootte op die manier het publieksbereik; door deel te nemen aan internationale boekenbeurzen in bijvoorbeeld New York en Berlijn, door bijzondere boekgeoriënteerde evenementen in huis te organiseren en door het aannemen van uitnodigingen om over het publicatieprogramma en de uitgeverij te spreken op internationale conferenties.

Witte de With biedt al sinds 1996 op structurele basis educatieve programma’s en activiteiten rondom projecten aan. Via educatie wordt een brug geslagen tussen hedendaagse kunst en diverse publieksgroepen die (nog) geen kunstkenner zijn. Vanaf 14 jaar zijn er voor álle niveaus van het onderwijs activiteiten. Daarnaast worden er bijzondere educatie-

projecten ontwikkeld, die onderdeel uitmaken van het theorieprogramma en een aanvulling vormen op het onderwijscurriculum. Witte de With vindt het belangrijk dat scholieren, studenten en jonge professionals praktijkervaring op kunnen doen; er worden op verschillende niveaus en plaatsen in de organisatie stages aangeboden.

Ondernemerschap
Witte de With is cultureel ondernemer en verdiende in 2010 eenderde aan eigen inkomsten op een totale omzet. De ambitie is om dit deel in de toekomst te vergroten. De inkomsten komen deels voort uit kaartverkoop, activiteiten van de eigen uitgeverij en verhuur. Witte de With werft actief aanvullende fondsen – aan de overheid gerelateerde, particuliere en buitenlandse fondsen. Ook de co-producties en de reizende projecten en tentoonstellingen moeten hier worden vermeld. Dit jaar waren er nog steeds inkomsten uit de succesvolle veiling die Witte de With in 2009 hield in samenwerking met kunstcentrum de Appel en veilinghuis Christie’s in Amsterdam. In navolging hierop wordt in 2011 een benefietgala georganiseerd. Ook werkt Witte de With vanaf 2008 aan een Vrienden- en Patronsprogramma. (zie verder pagina 56)

‘EVERYTHING DEPENDS ON THE DISTANCE, THE POINT OF VIEW, WHAT WE ARE THINKING ABOUT AT THAT MOMENT, OR WHAT WE HAVE BEEN ENCOURAGED TO SEE.’

P.09

JAARAGENDA 2010

Morality
Leidmotief
9 okt 2009 – 26 sep

Morality Act 0: Webplatform
Interactief webproject
9 okt 2009 – 26 sep

Act I: Beautiful from Every Point of View
Tentoonstelling
10 okt 2009 – 10 jan

Act II: From Love to Legal
Tentoonstelling
10 okt 2009 – 7 feb

Between you and I #1: Intervention 1: The Feast of Trimalchio door AES+F
Interventie openbare ruimte
10 okt 2009 – 14 feb

Expo[re]view
Educatieproject
10 okt 2009 – 26 sep

Ask Art Anything
Educatieproject
jan – juni

20 jaar Witte de With
Jubileumviering
26 jan

Kinderfilosofieproject
Educatieproject
feb - mei

Act III: And the moral of the story is...
Filmprogramma
4 – 7 feb

The Moral Lens
Filmworkshop
9 – 11 feb

Screening at WORM.
Filmvertoning
10 feb

Act IV: I Could Live in Africa
Tentoonstelling
20 feb – 25 apr

Act V: Power Alone
Tentoonstelling
20 feb – 25 apr

Between You and I #2 : Intervention 2: Wind door Isa Genzken
Interventie openbare ruimte
20 feb – 1 jun

Performance door Piero Golia & speciale belichting van Wind, Isa Genzken's interventie
Museumnacht
6 mrt

De verbeelding van de stad
Rondetafelgesprek
11 mrt

Clemens en August
Presentatie collectie
15 – 17 apr

PA/PER VIEW Beurs voor Kunstboeken, Brussel
Deelname Witte de With Publishers
22 – 25 apr

Comité van Roosendaal: Institutional Attitudes, Brussel
Conferentie
24 – 25 apr

Act VI: Remember Humanity
Tentoonstelling
13 mei – 26 sep

Act VII: Of Facts and Fables
Tentoonstelling
13 mei – 26 sep

Between You and I #3 : Intervention 3: Polder Cup door Maider López
Interventie openbare ruimte
3 jun – 5 sep

Act VIII: Nether Land, Shanghai
Tentoonstelling
20 jun – 11 jul

Act IX: Let Us Compare Mythologies
Performanceprogramma
18 – 20 jun

Peer review workshop, Prijs voor de Jonge Kunstcritiek
Workshop
24 jul

Between You and I #4 : Intervention 4: 15-5519 door Ayse Erkmen
Interventie openbare ruimte
11 sep – 4 jan 2011

Masterclass Marc Bijl
Educatieproject
14 sep – 16 sep

Motto bookstore @ Witte de With
Project
14 sep – 19 sep

Shared Space III: Chris Kabel
Presentatie
10 okt – 10 okt 2011

Cosima von Bonin
Tentoonstelling
10 okt – 9 jan 2011

Clemens en August
Presentatie collectie
19 – 20 okt

Slothful Sundays: Halloween filmmarathon
Filmvertoning
31 okt

Slothful Sundays: Filmvertoning n.a.v. workshop Karin Schipper
Filmvertoning
7 nov

Slothful Sundays: Lezing en boekpresentatie Brian Dillon
Lezing en boekpresentatie
14 nov

Uitreiking de Prijs voor de Jonge Kunstcritiek
Prijsuitreiking
18 nov

Rotterdam Dialogues: Morality
Symposium
19 – 21 nov

P.11

PROJECTEN

P.12

MORALITY

Leidmotief
9 okt 2009 – 26 sep 2010

Witte de With heeft in 2009 een aantal projecten ontwikkeld die de relatie tussen kunst en maatschappij onderzoeken. Het project *Morality* is een interactief webplatform dat diverse publieksgroepen betrok bij het project. Het webplatform vormde de interactieve link tussen het publiek en de andere onderdelen van het *Morality* project.

Eind 2009 kondigde Witte de With haar leidmotief voor 2010 aan: *Morality*. *Morality* was verdeeld in verschillende aktes (‘Acts’) en vormde zo een samenstelling van onderling verbonden projecten: een reeks van zeven groepstentoonstellingen, een symposium, een filmcyclus, een performance-programma, een webplatform, een publicatie en verschillende educatieprojecten. Parallel aan het programma gaven Witte de With en Stichting Kunst en Openbare Ruimte (SKOR) opdracht voor vier opeenvolgende interventies op de buitengevel van het gebouw van Witte de With. Het rijkgeschakeerde *Morality* programma startte in oktober 2009 en duurde tot en met september 2010. Waarna het symposium volgde in november 2010. De publicatie wordt gepresenteerd in 2011.

Schijnbaar eenvoudig en tegelijkertijd verontrustend ingewikkeld, vormde ‘moraliteit’ een ideaal leidmotief voor een programma dat de kritische aspecten van de fragmentatie van het dagelijks leven wilde onderzoeken. In plaats van het presenteren van uitspraken die opgevat konden worden als goed of fout, deugdzzaam of kwaadaardig, wilde het project *Morality* ruimte creëren voor een grote variëteit aan zienswijzen die het totale concept van moraliteit problematiseerden. Daarbij lag de focus op de minder tastbare krachten en gedragsnormen die vorm geven aan ons denken en gedrag. Witte de With beschreef moraliteit als een “provocerend, maar onvermijdelijk thema in een wereld die wordt bepaald door ervaringen van oorlog, migratie, politieke en economische crises, de opkomst van religieuze stereotyperingen en de radicalisering van bestaande doctrines en ideologieën. Een breed onderwerp dat iedereen op verschillende manieren beïnvloedt. Van de badkamer tot in het parlement; moraliteit functioneert in een onbegrensd gebied van sociaal engagement. Meerdere morele standpunten – vaak in tegenspraak met elkaar – geven voeding aan de posities die wij, binnen een politiek kader, innemen ten opzichte van de gebeurtenissen in de wereld om ons heen.”

Het thema moraliteit vroeg om veelstemmigheid, daarom was een vitaal aspect van het project de collaboratieve en experimentele opzet. Met de intentie het instituut open te stellen voor de input van ‘de ander’, met kritiek en confrontatie, werden gedurende de loop van het project diverse vormen van samenwerking geïnitieerd. De ‘aktes’ waren aan elkaar gerelateerd en beïnvloedden elkaar. Met andere woorden: *Morality* vormde intern en extern de samenhang, verbond, beïnvloedde en nodigde uit tot ontmoeting en dialoog.

MORALITY ACT 0: WEBPLATFORM

Interactief webproject
9 okt 2009 – 26 sep 2010

Witte de With heeft in 2009 een aantal projecten ontwikkeld die de relatie tussen kunst en maatschappij onderzoeken. Het project *Morality* is een interactief webplatform dat diverse publieksgroepen betrok bij het project. Het webplatform vormde de interactieve link tussen het publiek en de andere onderdelen van het *Morality* project.

Als onderdeel van het *Morality* project ontwikkelde Witte de Withs educatieafdeling een innovatief webplatform dat diverse publieksgroepen betrok bij het project. Het webplatform vormde de interactieve link tussen het publiek en de andere onderdelen van het *Morality* project.

Morality opende een unieke en spannende ruimte voor een ander, en misschien ongedefinieerder, publiek dan gewoonlijk. Het webplatform was dan ook van vitaal belang voor *Morality* en de reikwijdte van het discours dat *Morality* tot stand wilde brengen.

Naast contributies van Witte de Withs staf en genodigden, werd het publiek aangemoedigd om eigen inhoud aan *Morality* toe te voegen, door het uploaden van teksten, beelden, video’s en audiofragmenten en het reageren op bijdragen van anderen. Het webplatform was verder nauw gelieerd aan ‘real life’ projecten en probeerde op die manier de interactie met bezoekers te intensiveren. Zo werden lezingen en andere events live gestreamd, werden ontwikkelingen en resultaten van verschillende projecten getoond en artistieke processen zichtbaar gemaakt.

Het webplatform onderzocht de mogelijkheden van directe communicatie tussen Witte de With en het publiek en hoe de betrokkenheid van dat publiek bij het programma kon worden vergroot. Tegelijkertijd moest het webplatform diverse niveaus en vormen van engagement van uiteenlopende publieksgroepen met elkaar integreren; van discours tot simpele observaties.

Concept en Ontwikkeling Belinda Hak, Nicolaus Schafhausen, Marijke Goeting
Design and programming Richard Vijgen
Ondersteund door SNS Reaal fonds, Mondriaan Stichting

P.13

MORALITY ACT I: BEAUTIFUL FROM EVERY POINT OF VIEW

Tentoonstelling
10 okt 2009 – 10 jan 2010

Morality werd ingeluid met twee beginaktes; twee tentoonstellingen die tegelijkertijd openden.

Act I: Beautiful from Every Point of View onderzocht het grijze gebied tussen beelden en macht. De titel van de eerste akte voerde terug op het beroemde aforisme van Horatius uit de eerste eeuw voor onze jaartelling: “Niets is mooi vanuit ieder standpunt.” Niet zo lang geleden zou deze uitspraak absurd geleken hebben, gegeven het Verlichtings-idee dat Waarheid en Schoonheid samenvallen. Tegenwoordig is Horatius’ uitspraak min of meer een platitude en wordt zij steeds vaker gebruikt in een retoriek waarin elk standpunt en iedere actie gerechtvaardigd is puur vanuit zijn bestaansrecht.

Beautiful from Every Point of View was een groepstentoonstelling die een selectie van werken samenbracht die weigerde een rechtstreeks, vanzelfsprekend standpunt in te nemen over de onderwerpen die zij representeerde. De werken varieerden van prikkelende simulaties van het superkapitalisme tot humoristische commentaren op de relatie tussen strijd en macht.

Kunstenars Philip-Lorca diCorcia, Marko Lulic, Kris Martin, Josephine Meckseper, Sarah Morris, Ron Terada, Tobias Zielony, Artur Żmijewski
Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Amira Gad, Anne-Claire Schmitz

MORALITY ACT II: FROM LOVE TO LEGAL

Tentoonstelling
10 okt 2009 – 7 feb 2010

Witte de With heeft in 2009 een aantal projecten ontwikkeld die de relatie tussen kunst en maatschappij onderzoeken. Het project *Morality* is een interactief webplatform dat diverse publieksgroepen betrok bij het project. Het webplatform vormde de interactieve link tussen het publiek en de andere onderdelen van het *Morality* project.

Act II: From Love to Legal opende tegelijk met *Act I: Beautiful from every point of view*. Deze tentoonstelling wilde de vorm die het grijze gebied tussen beelden en macht kan aannemen onthullen door middel van referenties aan biografische, anekdotische, persoonlijke en feitelijke geschiedenissen. Met de titel van deze tweede akte werd een cyclisch traject aangeduid, dat wortelt in het privé-leven, in een tijd en ruimte waarin – in de woorden van Barthes – men “geen beeld noch object” is. Betekent dit dat er een ruimte en tijd bestaan buiten de invloedssfeer van macht, waarheid en moraliteit?

From Love to Legal bracht een selectie van hedendaagse kunstwerken samen die ons confronteerde met de tegenstellingen tussen anekdotisch en feitelijk, persoonlijk en historisch, waardoor het problematisch wordt om het onderscheid te maken tussen verlangen en zelfs de meest ascetische relatie tot de wereld.

Kunstenars Isa Genzken, Joachim Koester, Christodoulos Panayiotou, Isabelle Pauwels, Tobias Rehberger, Nedko Solakov, Danh Vo, Peter Wächtler, Katarina Zdjelar
Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Amira Gad, Anne-Claire Schmitz
Ondersteund door Danish Arts Council, Cypriot Ministry of Culture

P.14

BETWEEN YOU AND I #1 THE FEAST OF TRIMALCHIO DOOR AES+F

Morality interventie in de openbare ruimte
10 okt 2009 – 14 feb 2010

Between You and I was een gezamenlijk project van SKOR (Stichting Kunst en Openbare Ruimte) en Witte de With dat plaatsvond tussen het najaar van 2009 en de zomer van 2010. Vier internationale kunstenaars kregen de opdracht om een voorstel te doen voor een interventie aan de buitengevel van Witte de With in de vorm van een kritische interface tussen het instituut en de stedelijke omgeving van de stad Rotterdam.

Als onderdeel van *Morality* poogden deze interventies de grenzen tussen het instituut en het publieke domein opnieuw te verbeelden en definiëren. *Between You and I* streefde naar het openen van een ruimte waarin gereflecteerd kon worden op de hedendaagse betekenis van moraliteit en die uitnodigde tot een actieve bijdrage van het publiek in de discussie over de aanwezigheid van hedendaagse kunst in de openbare ruimte.

De eerste interventie, *The Feast of Trimalchio*, was een werk van de Russische kunstenaarsgroep AES+F. *The Feast of Trimalchio* was een voortzetting van *Last Riot*, AEF+S' epische heldendicht dat werd getoond in het Russische paviljoen van de 52ste Biënnale van Venetië in 2007. Deze heldhaftige en zinloze slag van onsterfelijke goden in een virtueel Walhalla is in *The Feast of Trimalchio* vervangen door een model van de hemel, belichaamd in het idee van het perfecte hotel. Gasten zijn hoofdzakelijk vertegenwoordigers van het 'Golden Billion', refererend naar de Russische metafoor voor westers kapitaal, waar het personeel uit de rest van de wereld komt. Zoals patriciërs en slaven tijdens de viering van *Saturnalia* in rollenspellen van plaats verwisselden, leven gasten en bedienden zich uit in wispelturige omkeerfantasieën. Als in een gedeelde droom worden de karakters verenigd in een eeuwigdurend spel, terwijl op de achtergrond de aankomende catastrofe voelbaar is en de angst onderhuids aanwezig is onder de inwoners van dit kunstmatige paradijs.

Kunstenaars aan Between You and I AES+F (#1), Isa Genzken (#2), Maider López (#3) en Ayşe Erkmen (#4)
Samengesteld door Fulya Erdemci (SKOR) en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Anne-Claire Schmitz
Ondersteund door SKOR

20 JAAR WITTE DE WITH

Evenement
26 jan 2010

Op 26 januari vierde Witte de With haar 20-jarig bestaan. Ter gelegenheid van dit jubileum werd een feestelijke avond georganiseerd met gesprekken tussen alle (voormalig) directeuren en hun speciale gasten, die een bijzondere band hebben met het instituut. Deze gesprekken werden gemodereerd door Witte de Withs stafleden. Vervolgens modereerde kunstenaar Angela Bulloch het rondetafelgesprek met de vijf directeuren. De avond werd afgesloten met een *afterparty*.

Witte de With werd op initiatief van de Rotterdamse Kunst Stichting in 1990 opgericht met de specifieke opdracht om hedendaagse kunst en theorie te introduceren in de Rotterdamse en internationale context. In de loop van de jaren heeft Witte de With onder de bezielende leiding van achtereenvolgens Chris Dercon (1990 – 1995); Bartomeu Mari (1996 – 2001); Catherine David (2002 – 2004); Hans Maarten van den Brink (interim, 2005) en sinds 2006 Nicolaus Schafhausen, deze rol steeds op een uitdagende wijze vervuld.

Terugkijkend op 20 jaar ervaring in kunstpresentatie, -productie, en -theorie vierde Witte de With dit moment met vele betrokkenen, van toen en nu, kunstenaar en bezoeker collega en sponsor, vriend en patron.

Gasten en sprekers Chris Dercon, Willem Oorebeek, Klaus Richter, Bartomeu Mari, Tony Brown, Craigie Horsfield, Hermann Pitz, Catherine David, Nasrin Tabatabai, Babak Afrassiabi, Hans Maarten van den Brink, Sven Luetticken, Roger Buerger, Angela Bulloch
Muziek DJ Nemawashi
Evenement design Vivid Vormgeving

‘NA MORALITY IS HET BEGRIIP ‘MORAAL’ NIET LANGER EEN SCHELD- WOORD OF EEN VUIL BE- GRIP DAT ANGSTVALLIG WORDT GEMEDEN.’

P.16

MORALITY ACT III: AND THE MORAL OF THE STORY IS...

Filmprogramma
4 – 7 feb 2010

Filmprogramma 4 – 7 feb 2010

Als de derde akte van het jaarlange leidmotief *Morality*, en samenvallend met het International Film Festival Rotterdam, presenteerde Witte de With een filmprogramma getiteld *And the moral of the story is...* Vier dagen non-stop film, 24 uur per dag geopend: van woensdag 3 februari 23:59 tot zondag 7 februari 23:59.

Filmprogramma 4 – 7 feb 2010

Dankzij het gemak van digitale productie, reproductie en distributie van film (legaal dan wel illegaal) is het medium film alomtegenwoordig: in metrostations, in de auto, ge-projecteerd op gebouwen, thuis of in de bioscoop, op filmfestivals en via internet. Film spreekt een breed publiek op een directe manier aan waardoor het uiterst geschikt is om morele boodschappen over te brengen, maar ook misbruikt kan worden voor propaganda, of op een subtielere wijze kan worden aangewend om bepaalde normen te versterken of te ondermijnen.

Verspreid over een hele verdieping van Witte de With werd een groot aantal moreel beladen kwesties in bewegend beeld gepresenteerd. Er was met opzet geen hiërarchisch onderscheid gemaakt tussen video, DVD, 35mm of 16mm film, noch tussen video's van kunstenaars of grote Hollywoodproducties. De films varieerden van mainstream cinema tot art-house films en van technisch complexe werken tot hand-held, homemade films. Het programma onderzocht, thematisch onderverdeeld in blokken van elk 12 uur een caleidoscopisch geheel van in totaal meer dan 100 uur film, 24 uur per dag, vier dagen lang.

Het publiek kon het volledige filmprogramma downloaden van de website. Een ticket van €5 verschaftte ongelimiteerde toegang gedurende het hele filmprogramma. Bij aanschaf van een ticket kreeg de bezoeker tevens een gratis lidmaatschap van de Rotterdamse Cultvideotheek Next Page aangeboden.

Met werken van AES+F, Fikret Atay, Sven Augustijnen, Yael Bartana, Guy Ben-Ner, Rossella Biscotti, Mark Boulos, Olaf Breuning, k r buxey, Heather Burnett, Chim Pom, Sunah Choi, Chto Delat/What is to be done?, Martha Colburn, Phil Collins, Joost Conijn, Stefan Constantinescu, Keren Cytter, Jeremy Deller, Nathalie Djurberg, Stan Douglas, Harun Farocki, Cyprien Gaillard, Johan Grimonprez, Ivan Grubanov, Alfredo Jaar, Christian Jankowski, Job Koelewijn, Florence Lazar, Erik van Lieshout, Renzo Martens, Valerie Mrejen, Ciprian Muresan, Wendelien van Oldenborgh, Adrian Paci, Julika Rudelius, Masaharu Sato, Deborah Stratman, Pilvi Takala, Stefanos Tsivopoulos, Artur Żmijewski en meer Samengesteld door Zoë Gray; geassisteerd door Hessel de Ronde Ondersteund door Mondriaan Stichting en Cultvideotheek Next Page Reisde naar Apex Art in New York

THE MORAL LENS

Filmworkshop
9 – 11 feb 2010

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

In samenwerking met Witte de With organiseerde WORM. filmwerkplaats een 16mm filmworkshop onder leiding van Deborah Stratman, getiteld *The Moral Lens*.

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Het werk van filmmaker Deborah Stratman bevindt zich tus-sen experimentele en documentaire filmgenres. Eerder dan het vertellen van verhalen, tonen haar films problemen. Veel van haar films verwijzen naar de relaties tussen fysieke omgevingen en noties als de menselijke worsteling met kracht, eigendom, macht en controle. Haar recente werk laat Amerikaanse constructies van vrijheid zien, maar ook het punt waarop de moderne technologie samenkomt met geloof en het laat hedendaagse locaties van het bovennatuurlijke zien. Stratman doceert aan de School of Art & Design aan de universiteit van Illinois in Chicago.

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Deze workshop stond geheel in het teken van de (experimen-tele) wereld van het do-it-yourself 16mm filmen en film-productie en op het vervaardigen van een korte 16mm film. Uiteraard geheel gemaakt volgens het DIY-principe: je neemt zelf de camera ter hand en gaat daarna zelf je film ontwikkelen en monteren. Na de workshop kon er in het WORM filmlab / werkplaats, en met de apparatuur, worden doorgewerkt om tot een eindresultaat te komen.

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

De workshop was bedoeld voor kunstenaars, filmmakers en academiestudenten. De week voorafgaand aan de workshop werd voor degenen zonder 16mm film-ervaring een korte introductiecursus gegeven.

Filmworkshop 9 – 11 feb 2010

Ondersteund door SNS Reaal fonds en WORM.filmwerkplaats

P.17

MORALITY ACT IV: I COULD LIVE IN AFRICA

Tentoonstelling
20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Op vrijdag 19 februari opende Witte de With de groepsten-toonstelling *I Could Live in Africa*, de vierde akte van het jaarlange programma *Morality*, gelijktijdig met de vijfde akte *Power Alone*.

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Tentoonstelling 20 feb – 25 apr 2010

Met *I Could Live in Africa* werd binnen *Morality* voor het eerst teruggekeken op het verleden. Deze vierde akte belichtte de houding van kunstenaars die ervoor kiezen om met name als collectief te opereren, met als doel tegenstand te bieden aan een hermetisch, autoritair sociaal en politiek systeem. *I Could Live in Africa* ontleende zijn titel aan de gelijknamige documentaire over de Poolse postpunk- en reggaeband Izrael van de Nederlandse filmmaker Jacques de Koning. De tentoonstelling onderzocht de stemming die een ‘wilde’ groep kunstenaars in het communistische Polen van de jaren ’80 deelde met muzieksubculturen als punk, new wave en reggae. De kunstenaarsbeweging bloeide op tegen een achtergrond van politiegeweld, gesloten grenzen, lege winkels en regelmatige stroomonderbrekingen. Haar esthe-tische wapens waren protestposters, zines en graffiti, assemblages van afvalmateriaal, collages, wilde expres-sieve en primitieve vormen, concerten die veranderden in extatische groepsrituelen en openingsrecepties die trans-formeerden in geïmproviseerde happenings. Hoewel het bepaald geen ‘leuke’ tijd was, waren deze culturele mani-festaties doortrokken van humor. Openlijk snerend naar het regime, werden de totalitaire staatspropaganda, het gebrek aan democratie, de naïviteit van de massamedia, de kerk en de culturele hypocrisie in het algemeen minachtend op de hak genomen.

Openingsevenement

19 feb 2010

Tijdens de opening vond een panelgesprek plaats met Paweł Jarodzki, Jacques de Koning en Piotr Rypson. Waarna een re-enactment werd uitgevoerd in de tentoonstellingsruimte van de openingsact *Neue Bieriemniennost for Jean Bedel Bokassa* die in 1987 plaatsvond in Galeria Stodola en Galerie Rzezby in Warschau. In het bijzijn van de kunstenaars Miroslaw Bałka en Miroslaw Filonik, die onderdeel uitmaak-ten van de Poolse kunstenaarsbeweging.

Kunstenaars Miroslaw Bałka, Krzysztof Bednarski, Miroslaw Filonik (Neue Bieriemniennost group), Wiktor Gutt & Waldemar Raniszewski, Jacques de Koning, Zbigniew Libera, Luxus, Włodzimierz Pawlak, Józef Robakowski, Darek Skubiel & Zdzisław Zynczuk Zynczuk, Marek Sobczyk, Jerzy Truszkowski en vele anderen, vertegenwoordigd door archiefmateriaal Samengesteld door Michał Woliński in co-curatorschap met Nicolaus Schafhausen en Anne-Claire Schmitz In co-productie met Museum of Modern Art Warsaw en BWA Wrocław Publicatie I could live in Africa (verschijnt in 2011), in co-productie met Piktogram (Warsaw, Polen). Ondersteund door Ursula Blickle Foundation.

P.18

MORALITY ACT V: POWER ALONE

Tentoonstelling

20 feb – 25 apr 2010

Witte de With is de gastheer van een reeks tentoonstellingen van kunstenaars die hun werk maken met de relatie tussen kunst en politiek. De tentoonstellingen worden georganiseerd door de kunstenaars zelf, met de hulp van de medewerkers van Witte de With.

Morality’s vijfde akte, *Power Alone*, vertrok vanuit het idee dat macht werkzaam en voelbaar is daar waar het algemene (zoals maatschappij, moraliteit, geschiedenis en gender) en het specifieke (het individu) elkaar ontmoeten. Macht openbaart zich op het moment dat het individu zich bewust wordt van zijn of haar ondergeschikte positie, als onderdeel van een maatschappij, in confrontatie met de anderen en met de wet. Macht kent als zodanig geen specifieke visuele of esthetische kenmerken, maar is bovenal iets dat ervaren wordt.

Power Alone presenteerde een serie hypothetische scenario’s over de manier waarop macht zich onttrekt aan klasse, gender of ras en zich uitdrukt in twee tegengestelde vormen: het geïndividualiseerde lichaam en de mythologische wereld. De werken bewogen zich in de ruimte tussen het begrip macht als algemeen gezag en eenzaamheid als een levensinstelling. Als ook tussen macht als benaming voor de structuren die ons dagelijks leven reguleren en de manier waarop daarbinnen geleefd wordt.

Kunstenaars Adel Abidin, Ziad Antar, Mark Boulos, Piero Gotia, Jaebum Kim, Miki Kratsman, Erik van Lieshout, Goshka Macuga, Randa Mirza, Willem de Rooij, Canan Senol, Andreas Slominski, Corin Sworn, Ron Terada en Luc Tuymans Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Amira Gad

BETWEEN YOU AND I #2 WIND DOOR ISA GENZKEN

Morality interventie in de openbare ruimte

20 feb – 1 jun 2010

Witte de With is de gastheer van een reeks tentoonstellingen van kunstenaars die hun werk maken met de relatie tussen kunst en politiek. De tentoonstellingen worden georganiseerd door de kunstenaars zelf, met de hulp van de medewerkers van Witte de With.

Wind van Isa Genzken vormde de tweede interventie in de serie *Between You and I* – een gezamenlijk project van Witte de With en SKOR.

Aan de buitengevel van Witte de With prijkte vanaf 20 februari de beeltenis van de ‘King of Pop’ die een kushand werpt naar voorbijgangers op straat. Michael Jackson, omgeven als hij is door mythes en theorieën, speelt de laatste tijd een prominente rol in het werk van kunstenaar Isa Genzken. Tijdens haar solotentoonstelling bij Galerie Daniel Buchholz in Keulen (t/m 30 januari 2010) combineerde zij foto’s van Jackson met een (ander) mannelijk icoon: David van Michelangelo. Bezien vanuit Genzkens sculpturale achtergrond is een groter contrast dan tussen Jacksons androgyne en niet-massieve voorkomen en de ultieme mannelijkheid van Michelangelo’s David, niet denkbaar. Op de façade van Witte de With figureerde Jackson in zijn eentje, als ultiem symbool van het wrange contrast tussen de glamourachtige buitenkant en een tomeloze innerlijke eenzaamheid. In alle simpelheid, ontdaan van franje, bood Genzkens façade de gelegenheid om ongestoord na te denken over het pop-idool waar iedere voorbijganger weer een ander arsenaal aan associaties bij heeft.

Kunstenaars aan Between You and I AES+F (#1), Isa Genzken (#2), Maider López (#3) en Ayşe Erkmen (#4) Samengesteld door Fulya Erdemçi (SKOR) en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Anne-Claire Schmitz Ondersteund door SKOR, Goethe-Institut Nederland

P.19

INSTITUTIONAL ATTITUDES – COMITÉ VAN ROOSENDAAL

Symposium

24 – 25 apr 2010

Beursschouwburg, Brussel

Witte de With is de gastheer van een reeks tentoonstellingen van kunstenaars die hun werk maken met de relatie tussen kunst en politiek. De tentoonstellingen worden georganiseerd door de kunstenaars zelf, met de hulp van de medewerkers van Witte de With.

Het Comité van Roosendaal is een netwerk dat 12 instellingen voor hedendaagse kunst door de Benelux en Noord-Rijn Westfalen verbindt – allen nog geen 3 uur van elkaar afgelegen. Witte de With is ook lid van dit netwerk. Het Comité van Roosendaal organiseerde een tweedaags congres over de plek die kunstinstellingen innemen in de samenleving. Het congres werkte vanuit de notie dat “de kunstinstelling een ruimte is op het kruispunt tussen kunst en politiek; kunst en economie; en kunst en maatschappij” (Simon Sheikh).

Verdiepende vragen die centraal stonden tijdens het symposium: Momenteel ervaren we een grote verschuiving in het politieke ethos, dat lijkt aan te sporen tot hoop op een moment dat de wereld zich geconfronteerd ziet met de ineenstorting van het vrijemarktkapitalisme. Hoe beïnvloedden deze krachten de “openbaarheid” van publieke instellingen? Welke nieuwe verantwoordelijkheden zouden kunstinstellingen zich moeten aanmeten? Hoe kunnen kunstinstellingen hun posities (opnieuw) definiëren in de neoliberale maatschappij? Wat kan er gezegd worden over de traditioneel aan kunst toegedichte eigenschap van volksverheffing? En wie draagt hier de maatschappelijke verantwoordelijkheid nog voor? Welke beloftes zijn blijvend van kracht binnen de huidige Westerse condities en welke nieuwe mogelijkheden zullen zich in de nabije toekomst voordoen?

Deelnemers /sprekers / moderators Zdenka Badovinac, Bart De Baere, Mirosław Bałka, Bassam El Baroni, Manu Claeys, Chong Cuy, Ann Demeester, Charles Esche, Alex Farquharson, Anselm Franke, Pascal Gielen, Nathalie Hartjes, Sofia Hernandez, Nataša Ilić, Marc Jacobs, Marta Kuzma, Maurizio Lazzarato, Dieter Lesage, Julia Moritz, Vanessa Joan Müller, Dieter Roelstraete, Irit Rogoff, Nicolaus Schafhausen, Simon Sheikh, Dirk Snauwaert, Frans Timmermans, Michael Turner In samenwerking met deBuren

MORALITY ACT VI: REMEMBER HUMANITY

Tentoonstelling

13 mei – 26 sep 2010

Witte de With is de gastheer van een reeks tentoonstellingen van kunstenaars die hun werk maken met de relatie tussen kunst en politiek. De tentoonstellingen worden georganiseerd door de kunstenaars zelf, met de hulp van de medewerkers van Witte de With.

Op 13 mei presenteerde Witte de With de volgende twee tentoonstellingen van het in de herfst van 2009 gestarte programma *Morality*, namelijk *Act VI: Remember Humanity* en *Act VII: Of Facts and Fables*.

Veel van de thema’s die het actuele politieke denken domineren leiden tot de onheilspellende constatering dat ‘humaniteit’ een historisch gegeven is geworden, in plaats van deel van onze objectieve werkelijkheid. Het is niet langer richtinggevend voor hedendaagse economische en politieke overwegingen. Giorgio Agambens begrip van ‘het naakte leven’ bijvoorbeeld, gaat uit van het failliet van de universele verklaring van de mensenrechten: het lukt de mensheid niet om vast te houden aan haar eigen principes van vrijheid en gelijkheid. Maurizio Lazzarato’s notie van ‘immateriële arbeid’, duidt op een zich steeds verder vervreemden van de wereld van haar materiële vorm en concrete fundamenten.

De tentoonstelling *Remember Humanity* had deze gedachten als uitgangspunt. Samen leverden de werken een indruk van de manier waarop de constructie van de wereld en de constructie van de idee van menselijkheid met elkaar samenhangen.

Openingsevenement

12 mei 2010

Expressive Power Series #1 – Max Bonner over The Phenomenology of Speech Tijdens de opening op woensdag 12 mei vond een geënsceneerde bijeenkomst plaats, waarin door een *Interpersonal Dynamics Consultant* en mensen in zijn publiek, direct tegengestelde opvattingen over ‘free speech ideology’ uiteen werden gezet. Het event werd live gestreamd via het web-platform.

Geschreven en geregisseerd door Noline van Harskamp Uitgevoerd door Greg Shapiro als Max Bonner; Paula Juan Lima als Alejandra Alvarez Nowak; Yvette Supraski als Mrs. Malik en Mark Bellamy als Whiff

Kunstenaars Ziad Antar, Julieta Aranda, Mirosław Bałka, Milena Bonilla, Lee Bul, Luke Fowler, Minouk Lim, Goshka Macuga, Kent Monkman, Christodoulos Panayiotou, Julika Rudelius, Michael Stevenson, Rosemarie Trockel Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Amira Gad Ondersteund door Cypriot Ministry of Culture, Creative New Zealand

‘DIRECTEUR NICOLAUS SCHAFHAUSEN IS EEN VAN DE MEEST EIGENZINNIGE DENKERS EN BEDENKERS VAN TENTOONSTELLINGEN WAARIN NIET ZELDEN THEMA’S WORDEN ONT- VOUWEN DIE DE VINGER OP DE HEDENDAAGSE (GLO- BALE) MAATSCHAPPELIJKE WONDEN LEGGEN.’

P.21

MORALITY ACT VII: OF FACTS AND FABLES

Tentoonstelling
13 mei – 26 sep 2010

Deze zevende akte van *Morality* werd tegelijk gepresenteerd met de tentoonstelling *Act VI: Remember Humanity*.

Er bestaat een traditioneel onderscheid tussen de aarde, als de ruimte van de natuur, en de wereld, als de ruimte van de mens. Ficties en abstracties behoren tot de wereld, net als denken en handelen. De fabel keert evenwel onvermijdelijk terug naar de natuur, op zoek naar motieven die uitgesloten zijn van de principes en verplichtingen van moraliteit: dieren, planten, mineralen. Kinderen zijn het ideale publiek voor de fabel, ook zij zijn vrijgesteld van de sfeer van moraliteit, hoewel dit tijdelijk is – dat wil zeggen, zolang zij kinderen zijn, ofwel ‘kinderlijk’ blijven. Wat dat betreft loopt dat wat uitgesloten is van moraliteit het gevaar als voorbeeld te worden gebruikt – een negatief voorbeeld weliswaar – van de ogenschijnlijk chaotische en anarchistische staat van de natuur. Het gedrag van dieren wordt bijvoorbeeld vaak in stelling gebracht in moralistische discoursen, om te bewijzen dat de ware natuur van de mens bestaat uit ongeremde impulsen die door de moraliteit in bedwang moeten worden gehouden.

Of Facts and Fables bracht een selectie werken samen, die een kritisch beeld presenteerden van de wereld en haar ficties, opererend in een ruimte van representatie die steunt op fabelachtige motieven. Geschiedenis, mystiek, fictie en wetenschappelijk discours kwamen in deze tentoonstelling samen; als ouderwetse denkpatronen, maar ook als potentieel voor nieuwe soorten speculatieve kritiek.

Kunstenaars Saâdane Afif, Danaï Anesiadou, Mirosław Bałka, Keren Cytter, Stan Douglas, Agnes Geoffray, Erik van Lieshout, Marko Lulic, Philippe Parreno, Lili Reynaud-Dewar, Luc Tuymans, Ola Vasiljeva, Danh Vo, Tris Vonna-Michell
Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Amira Gad

Ondersteund door Maison Descartes France, Cultures France

PRIJS VOOR DE JONGE KUNSTKRITIEK 2010

Prijs
28 mei – 18 nov 2010

Op 28 mei werd het startschot gegeven voor de tweede editie van de *Prijs voor de Jonge Kunstcritiek*, een initiatief van de Appel arts centre, het Fonds BKVB en Witte de With, Center for Contemporary Art, in samenwerking met Vlaams Nederlands Huis deBuren. *De Prijs voor de Jonge Kunstcritiek* werd twee jaar geleden opgericht, gemotiveerd door de alsmaar afkalvende ruimte voor kunstcritiek in de algemene media. Met deze prijs willen de initiatiefnemers een pleidooi houden voor de cultuurpagina’s in de breder georiënteerde pers. De prijs plaatst hen in de schijnwerpers en biedt jong talent de kans om zich te profileren op een breder platform.

De Prijs voor de Jonge Kunstcritiek staat open voor jong talent tot 35 jaar en wordt uitgereikt in de categorieën Recensie en Essay. In beide categorieën worden minimaal 3 en maximaal 6 artikelen genomineerd worden om mee te dingen naar de hoofdprijs à € 7.500 in de categorie Recensie en à € 10.000 in de categorie Essay. Naast de hoofdprijs zullen in beide categorieën twee basisprijzen à € 500 uitgereikt worden. Het Nederlandse weekblad *de Groene Amsterdammer* en het Vlaamse weekblad *Knack* zijn de mediapartners van de prijs en publiceren het winnende essay en het (samengevatte) juryrapport over de winnende bijdragen. De winnaar van de categorie Recensie ontvangt in overleg met de redactie een opdracht voor een nieuw te schrijven artikel. De genomineerde artikelen worden in een speciaal katern op de website geplaatst met toelichting uit het juryrapport.

Op 18 november werd de *Prijs voor de Jonge Kunstcritiek* in de Beursschouwburg in Brussel uitgereikt. De organisatie ontving vijftientig inzendingen in de categorie Essay, en vijftientig inzendingen in de categorie Recensie. De jury was “opgetogen over een aantal eigengereide stukken, over een rusteloos nieuw utopisme dat geregeld doorschemerde en over de betoonde nieuwsgierigheid in een hybride en soms zo ordeloos lijkende wereld.” Dat mondde uit in twee prijswinnaars en twee keer twee flankerende basisprijzen bij een totaal van negen nominaties. Winnaars in de categorie Essay: Hoofdprijs: Thijs Lijster (NL, 1981), Basisprijzen: Christophe van Eecke (BE 1977), Basisprijzen: Nicoline Timmer (NL 1975). Winnaars in de categorie Recensie: Hoofdprijs: Lynne van Rhijn (NL, 1981), Basisprijzen: Yasmijn Jarram, (NL, 1984), Basisprijzen: Joost Vormeer, (NL, 1983). Eervolle vermeldingen werden gegeven aan Marianne van Dijk (NL, 1983) en Christophe van Eecke, (BE, 1977) voor hun recensies en Coen van Beelen, (NL, 1987) voor zijn essay. Nicoline Timmer werd tevens geselecteerd door de organisatie van de Prix

de Rome om hun juryrapport te schrijven. De genomineerde stukken zijn na te lezen op www.jongekunstkritiek.net.

De jury van de *Prijs voor de Jonge Kunstkritiek 2010* bestond uit: Kris Jacobs (eindredacteur Knack Extra), Marc Ruyters (hoofdredacteur <H>ART), Xandra Schutte (hoofdredacteur de Groene Amsterdammer), Barbara Visser (kunstenaar), Lotte De Voeght (redactielid rekto:verso en redacteur voor S.M.A.K., Gent) en Christiaan Weijs (romanschrijver en essayist) onder voorzitterschap van Maarten Doorman (professor Journalistieke Kritiek, UvA).

Peer Review workshop

Ten behoeve van de *Prijs voor de Jonge Kunstkritiek* organiseerden Domein voor Kunstkritiek en BAM een workshop Peer Review op 24 juli, onder leiding van kunstkriticus Manon Berendse. De workshop bood deelnemers aan de prijs gelegenheid voor feedback op de in te dienen tekst.

BETWEEN YOU AND I #3 POLDER CUP DOOR MAIDER LÓPEZ

Morality interventie in de openbare ruimte en event in de Gemeente Graafstroom
3 jun – 5 sep 2010

Polder Cup van Maider López vormde de derde interventie in de serie *Between You and I* – een gezamenlijk project van Witte de With en SKOR. *Interventie #3* fungeerde als een reus-achtige oproep aan de gevel van Witte de With om mee te doen aan het eendaagse voetbalkampioenschap *Polder Cup* in de polders van Ottoland (gemeente Graafstroom) dat plaatsvond op 4 september.

Dit site-specific project van Maider López bracht op 4 september groepen en individuen met verschillende achtergronden bij elkaar rond een gemeenschappelijke interesse: voetbal. Door de locatie van het evenement in de polders, waar de voetbalvelden doorkruist werden door de sloten, greep López in op de internationale taal die bij voetbal onvermijdelijk is. Er moesten als gevolg nieuwe regels bedacht worden om het voetbalspel te kunnen spelen. Anderzijds daagde het de deelnemende teams uit om met elkaar oplossingen en strategieën te bedenken om hun tegenstanders te verslaan. Speciaal voor deze gelegenheid werden voetbalteams samengesteld uit verschillende gemeentes rondom Graafstroom en Rotterdam. Het toernooi verbond mensen uit deze zeer verschillende gemeenschappen met elkaar; zij waren actieve deelnemers die ieder op zijn of haar eigen manier bijgedroegen aan de realisatie van het project. Het toernooi creëerde een dag van ontmoetingen, beleving en emoties. Iedereen kon op verschillende wijzen participeren in het project, door te voetballen, aan te moedigen of vrijwilliger te worden.

www.poldercup.nl

Openingsevenement

3 jun 2010

De onthulling van het geveldoek ging gepaard met een introductie door Anne-Claire Schmitz (junior curator van Witte de With) en een publiek gesprek tussen kunstenaar Maider López en Fulya Erdemçi (directeur SKOR). Ook startte de inschrijving voor deelname aan *Polder Cup*.

Kunstenaars van *Between You and I* AES+F (#1), Isa Genzken (#2), Maider López (#3) en Ayşe Erkmen (#4)
Samengesteld door Fulya Erdemçi (SKOR) en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Anne-Claire Schmitz
In samenwerking met SKOR
Productie met Mothership
Ondersteund door SEACEX (Spanje), the Directorate General for Cultural and Scientific Relations en the Spanish Ministry of Foreign Affairs and Cooperation, Stichting Doen, VSB Fonds en Cultuurfonds BNG
Met bijzondere dank aan de Gemeente Graafstroom, Ottoland en alle deelnemende organisaties

‘MORALITY IS SUCH A
LOADED THEME, THAT YOU
CAN ONLY APPROACH IT
IN A FRAGMENTARY AND
MODEST MANNER.’

Clémentine Deliss, tijdens *Act X: Rotterdam Dialogues: Morality*

P.24

MORALITY ACT VIII: NETHER LAND

Tentoonstelling

20 jun – 11 jul 2010

Dutch Culture Centre, Shanghai

Witte de With heeft een tentoonstelling met kunstenaars uit Nederland en het buitenland. De tentoonstelling wordt georganiseerd door het Dutch Culture Centre in Shanghai.

Nether Land was *ACT VIII* van *Morality* en werd door Witte de With ontwikkeld voor het Dutch Culture Centre in Shanghai als onderdeel van de World Expo 2010.

Resonerend met de naam van de plaats van de tentoonstelling, het Dutch Culture Centre, was de tentoonstellingstitel *Nether Land* een Engelse iteratie van het Nederlandse woord voor de natie ‘Nederland’. De echo in *Nether Land* van het geïdealiseerde *Neverland* van Peter Pan is niet afwezig, en veel van de werken in de tentoonstelling onderzochten het idee van een beter leven elders. Belangrijker nog is de Chinese vertaling van de titel, He Guo, die de vragende toon van de tentoonstelling benadrukt: He Guo klinkt als het begin van He Lan [Chinees voor ‘Holland’]. Het betekent eigenlijk ‘Welk land?’ – een vraag die ons gevoel van plaats destabiliseert en iets van een parallax-effect creëert, waar verschuivende locaties en verschuivende standpunten bijdragen aan een dieper perspectief.

In de tentoonstelling werd de beschouwer uitgenodigd te reflecteren over de paradox van een culturele en een nationale identiteit. Er werden kunstwerken getoond van een groep internationale kunstenaars, die ieder voor zich een verschillende relatie aangaan met een verafgelegen land, anders dan waar zijzelf wonen of geboren zijn, zoals bijvoorbeeld China, Europa, Afrika of het Midden-Oosten. Daarbij vermeden de kunstenaars een enkelvoudig portret te geven van juist een specifiek land of van een specifieke cultuur.

Openingsevenement

19 jun 2010

Een voorbezichtiging voor de pers en een rondetafelgesprek voor het publiek, met geselecteerde kunstenaars en gemodereerd door de curatoren. Aansluitend was er een cocktailreceptie.

Bijzondere evenementen

11 jul 2010

Discussie (in het Chinees) met kunstenaars Zheng Guogu, Hu Fang & Madeln.

Elke zaterdag en zondag was een dansvoorstelling te zien, gecoreografeerd door nunu kong speciaal voor en in Jennifer Tee’s nieuwe installatie *Star-Crossed*.

Kunstenaars Allan Sekula (US), Erik van Lieshout (NL/DE), Jacques de Koning (NL), Jeniffer Tee (NL), Ken Lum (CAN), Lidwien van de Ven (NL/DE), Madeln (PRC), Meschac Gaba (BEN,NL), Sarah Morris (US), Zheng Guogu (PRC)
Samengesteld door Nicolaus Schafhausen en Monika Szewczyk; geassisteerd door Amira Gad

Ondersteund door Mondriaan Stichting, dienst Kunst en Cultuur Gemeente Rotterdam (dKC), Netherlands Chinese Arts Foundation

Speciale dank aan Fonds BKVB voor financiële ondersteuning van Jennifer Tee’s installatie

P.25

MORALITY ACT IX: LET US COMPARE MYTHOLOGIES

Performanceserie

18 – 20 jun 2010

Witte de With heeft een tentoonstelling met kunstenaars uit Nederland en het buitenland.

Let Us Compare Mythologies was de negende akte van het *Morality* programma. Dit driedaagse evenement toonde werk van achttien verschillende internationale kunstenaars en collectieven, die op eigenzinnige wijze de natuur van de performance verkennen en mythevorming rondom het object van kunst bevroegen.

Witte de With heeft een tentoonstelling met kunstenaars uit Nederland en het buitenland.

De bijdragen stelden een breed scala aan onderwerpen centraal, zoals de intrinsieke verhouding van mens tot (kunst) object, het dier als instrument voor maatschappelijke kritiek en de creatieve kracht van fictie. Morele en persoonlijke onderwerpen kwamen aan de orde in performances die reflecteerden op vraagstukken als etniciteit, identiteit en uitsluiting. Naast de allesoverheersende rol van ongenuanceerd volksvermaak dat 24/7 vertaald wordt in dwingende tv- en nieuwsbeelden, werden de merites van de entertainmentindustrie scherp tegen het licht gehouden. Dat leverde zeer filmische en uitbundige bijdragen op, die vaak met behulp van ‘acteurs’ werden uitgespeeld.

Witte de With heeft een tentoonstelling met kunstenaars uit Nederland en het buitenland.

Er waren naast het gebouw van Witte de With vijf andere locaties betrokken: Roodkapje, waar het programma afgesloten werd met een event door het duo Simon Denny en Yngve Holen, Theaterbedrijf Bonheur, de Arminiuskerk, Het Dorpshuis en de Noorse Zeemanskerk waar het geheel aanving met een muzikale performance van het Noorse collectief Baktruppen. Elke locatie vormde de aanleiding voor een nieuwe kunstenaarsproductie.

Het programma toonde onder meer dat er een nieuwe taal gevonden moet worden om over performance te spreken en te denken. Hedendaagse performancekunst is niet meer een reactie op de jaren ‘60 of ‘70 of een uitbreiding van bekende namen; het vergt een uitgesprokenere analyse die de reden van de huidige opleving beter in het hier en nu zou kunnen plaatsen. *Let Us Compare Mythologies* was in die zin ook een ‘state of the performance art’.

Witte de With heeft een tentoonstelling met kunstenaars uit Nederland en het buitenland.

Het volledige programma was te downloaden via de website.

Kunstenaars Danai Anesiadou, Baktruppen, Genevieve Belleveau, Dineo Seshee Bopape, Keren Cytter & Andrew Kerton, Oskar Dawicki, Simon Denny, D.O.R., Lili Reynaud-Dewar, Leeroy the Duck, Yngve Holen, Gergely Laszlo Mark Leckey, Nishiko, Patrizio Di Massimo, Tris Vonna-Michell, Rory Pilgrim, Eliza Newman-Saul en Jeremy Shaw

Samengesteld door Renske Janssen en gastcurator Dorothea Jendricke
Locaties naast Witte de With, Centrum voor Hedendaagse Kunst, Arminiuskerk, Bonheur Theaterbedrijf, Het Dorpshuis, de Noorse Zeemanskerk, Roodkapje en een stadsroute.

Ondersteund door Mondriaan Stichting, SNS Reaal fonds, Office for Contemporary Art Norway (OCA) en dienst Kunst en Cultuur Rotterdam (dKC)

Met speciale dank aan alle locaties en het Goethe-Institu

P.26

MOTTO BOOKSTORE @ WITTE DE WITH

Boekhandel
14 – 19 sep 2010

Motto is een boekhandel en distributeur, gevestigd in Berlijn en Zürich. Motto heeft een groeiende voorraad van drukwerk, variërend van alternatieve tijdschriften tot strenge filosofische traktaten. Daartussenin bevindt zich een uiteenlopende selectie van artistieke experimenten op het gebied van publiceren.

Motto Bookstore vestigde zich een kleine week in het auditorium van Witte de With en bood voor Rotterdammers en andere bezoekers een unieke kans om toegang te krijgen tot de laatste ontwikkelingen in de wereld van onafhankelijk publiceren. Motto's tijdelijke 'marktplaats' diende ook als plek waar uitwisseling plaatsvond van niet in kaart gebrachte initiatieven in de kunst.

De Bookstore opende op 14 september met een discussie rond onafhankelijk publiceren. Verschillende deelnemers werden uitgenodigd om hun productieplatformen te introduceren, welke een combinatie van design, distributie, uitgeven en tentoonstellen waren. Na de introducties volgde een open discussie over de waarde van werken in de institutionele grijze zones. Deze discussie diende ook als voorbereidende fase van het symposium *Rotterdam Dialogues: Morality*, de tiende act van Witte de With's jaarlange *Morality* programma, welke plaatsvond op 19 en 20 november 2010.

Deelnemers Alexis Zavialoff (Motto); Antonia Hirsch en Jeff Khonsary (Fillip, Berlijn/Vancouver); Boy Vereecken (MONITOR MEMEX, een afdruk van MER. Paper Kunsthalle, en Slavs & Tatars); Remco van Bladel en Freek Lomme (Onomatopee, Amsterdam/Eindhoven); Mats Stjernstedt (INDEX, Stockholm); Dorothea Jendricke (NAK. Neuer Aachener Kunstverein); en Krist Gruijthuijsen (Kunstverein, Amsterdam)
Samengesteld door Juan A. Gaitán, Nicolaus Schafhausen en Monika Szewczyk; geassisteerd door Amira Gad
Ondersteund door SNS Reaal fonds

BETWEEN YOU AND I #4 15-5519 DOOR AYŞE ERKMAN

Morality interventie in de openbare ruimte
11 sep – 4 jan 2011

15-5519 van Ayşe Erkmen was de vierde en daarmee laatste openbare interventie in de serie *Between You and I* – een gezamenlijk project van Witte de With en SKOR.

Dit werk van Ayşe Erkmen verwees op speelse wijze naar de tastbare karakteristieken van de architectuur van het gebouw van Witte de With. Voor deze interventie wikkelde Erkmen de buitengevel van Witte de With gedeeltelijk in een gewatteerd monochroom textiel dat deed denken aan een nylon winterjas. De titel van het werk, *15-5519*, verwees naar de kleurcode die het Pantone Color Institute voorstelde als kleur van het jaar 2010. De oorsprong van het gestikte patroon van het gewatteerde materiaal lag in Theo van Doesburgs *Contra-Compositie XVI* (1925). In plaats van de primaire en niet-kleuren die De Stijl propageerde, kreeg het werk met Erkmens interventie de meer hedendaagse kleur turquoise. Door Erkmens vertaling kreeg het iconische werk van Van Doesburg een alternatieve sculpturale vorm die als een tweede huid het gebouw beschermt. *15-5519* verlevendigde de architectuur van het gebouw en de straat en bood een ongewone fysieke ervaring aan voorbijgangers en aan het instituut.

Openingsevenement

10 sep 2010

Tijdens de opening vond een publiek gesprek plaats tussen **Ayşe Erkmen** en **Danae Mossman** (Associate producer bij **Situations**).

Kunstenaars van *Between You and I* AES+F (#1), Isa Genzken (#2), Maider López (#3) en Ayşe Erkmen (#4)
Samengesteld door Fulya Erdemci (SKOR) en Nicolaus Schafhausen; geassisteerd door Anne-Claire Schmitz
Ondersteund door SKOR
Met speciale dank aan Zeilmakerij van der Werf

‘VON BONIN TOONT HET DILEMMA VAN DE MENS DIE UIT DE MAALSTROOM VAN DE WERELD WIL STAPPEN MAAR TEGELIJK NIET AAN DIE WERELD KAN ONTKOMEN.’

P.28

COSIMA VON BONIN’S FAR NIENTE FOR WITTE DE WITH’S SLOTH SECTION, LOOP #01 OF THE LAZY SUSAN SERIES, A ROTATING EXHIBITION 2010 – 2011

Tentoonstelling

10 okt 2010 – 9 jan 2011

De Duitse kunstenaar Cosima von Bonin presenteerde een tentoonstelling met nieuwe kunstwerken rond de fenomenen luiheid en vermoeidheid. Met een laconiek gevoel voor humor creëerde Von Bonin een bijzondere presentatie die was opgebouwd uit nieuwe en bestaande werken: van bovenmaats opgezette dieren en in elkaar genaaide doeken, tot ironische nabootsingen van minimalistische sculpturen. In haar presentatie vermengde Von Bonin elementen uit formalisme en abstractie met die uit de popart, balancerend tussen ernst en humor; nu eens zeer melancholisch, dan weer bruisend van kritische gevatheid. De titel van de tentoonstelling verwijst naar de Italiaanse uitdrukking ‘Dolce far niente’, het zalig nietsdoen.

De tentoonstelling bij Witte de With is voor Von Bonin de start van een reeks grotere museale tentoonstellingen in Europa. Deze zogenaemde ‘loops’ van *The Lazy Susan Serie*, vinden plaats in Arnolfini, Bristol (19 feb – 25 apr 2011), MAMCO, Geneva (1 jun – 18 sep 2011), Museum Ludwig, Cologne (8 jul – 3 okt 2011).

Openingsevenement

9 okt 2010

Officiële opening plaats bij Witte de With, met performer Produzentin. Waarna ’s avonds Cosima von Bonins sculptuur *The Idler’s Playground* werd onthuld. Deze werd gemaakt op uitnodiging van Sculpture International Rotterdam, speciaal voor de entree van Coolsingel / Hofplein, Rotterdam. De avond werd afgesloten met een afterparty met DJ Moritz von Oswald, Paul St. Hilaire (Berlijn) en Big City Sound Girl (Bristol), in Grand Hotel Central, Rotterdam.

Slothful Sundays

Op verschillende zondagen werd een serie events georganiseerd die allen in het teken stonden van de thema’s in de tentoonstelling.

31 okt 2010

In de bibliotheek van Witte de With werd een filmmarathon georganiseerd van George A. Romero’s zombie trilogie: *Night of the Living Dead*, *Dawn of the Dead* en *Day of the Dead*. Daarnaast werd ook de documentaire *Document of the Dead* vertoond.

7 nov 2010

Vertoning van vier korte animatiefilms over luiheid, gemaakt door leerlingen van het Wolfert van Borselen in Rotterdam over de tentoonstelling, bij het Goethe-Institut in Rotterdam.

14 nov 2010

Lezing van Brian Dillon (schrijver, criticus) over luiheid en hypochondrie, tijdens de boekpresentatie van Cosima von Bonin, Source Book 9 in de bibliotheek van Witte de With.

9 jan 2011

Cartoonmiddag: klassieke animaties van Walt Disney en Looney Tunes werden vertoond in de tentoonstellingszalen, met afsluitend de vertoning van Jacques Tati’s *Playtime*.

Samengesteld door Zoë Gray en Nicolaus Schafhausen Ondersteund door The Indofin group, Cees en Inge de Bruin-Heijn, Goethe-Institut Nederlande, Galerie Daniel Buchholz (Berlijn/Keulen), Galerie Neu (Berlijn) Publicatie Source Book #9 Cosima von Bonin (zie bij WDW Uitgevers)

Educatie

Workshops Wolfert

Leerlingen van de Rotterdamse middelbare school Wolfert Tweetalig bezochten de tentoonstelling van Cosima von Bonin. Het bezoek bestond uit een kunstconfrontatie en een workshop. In aansluiting op de expositie was de workshop gebaseerd op het thema luiheid. Onder begeleiding van kunstenaar Karin Schipper creëerden de leerlingen tijdens de workshop hun eigen universum met behulp van stapelbare en rollende objecten. Het groeiproces van de installatie werd met film en fotografie vastgelegd door de leerlingen. Het resultaat was een stopmotionfilm, die vertoond werd tijdens één van de Slothful Sundays.

Cultuurtraject Art Now: Cosima von Bonin

Ruim 400 Rotterdamse jongeren uit het tweede leerjaar van het voortgezet onderwijs namen drie uur actief deel aan een educatief programma bij de tentoonstelling van Cosima von Bonin. Tijdens het Cultuurtraject deden de leerlingen eerst mee aan een interactieve kunstconfrontatie. Hun reacties vormden de basis voor een gesprek over Von Bonins werk en over hedendaagse kunst in het algemeen. Na de kunstconfrontatie gingen de leerlingen in groepen aan de slag in een

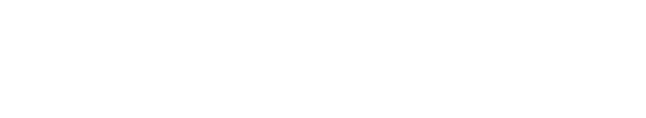
P.29

SHARED SPACE III: CHRIS KABEL

Presentatie

10 okt 2010 – 10 okt 2011

Witte de With / TENT, 1ste verdieping

workshop die aansloot bij de tentoonstelling. Onder leiding van de Rotterdamse kunstenaars Sander Zweerts de Jong en Gerjanne van Zuilen maakten de leerlingen hun eigen ‘Lazy Susan’. De leerlingen werden zich bewust van het ontstaansproces van een kunstwerk en ontdekten dat het maken van een kunstwerk gebeurt vanuit eigen gevoelens en opvattingen.

Deelnemende scholen Libanon Lyceum, Wolfert Dalton, LMC vmbo Zuid Slinge, LMC vmbo Zuid Palmentuin

SHARED SPACE III: CHRIS KABEL

Presentatie

10 okt 2010 – 10 okt 2011

Witte de With / TENT, 1ste verdieping

Op 9 oktober presenteerden Witte de With en TENT gezamenlijk *Shared Space #3*, een ruimtelijk ontwerp van vormgever Chris Kabel (1975, Haarlem) voor de gezamenlijke ruimte van beide instellingen. Voor dit project stelde Kabel een ontwerp voor welke *Shared Space* transformeerde tot een openbare ontmoetingsplek, geïnspireerd op een dorpsplein.

Het ontwerp bestaat uit een cirkelvormige bank die de ruimte verdeelt in een anoniem openbaar gedeelte, en een meer intieme ruimte. De houten bank is gemaakt van een 10 meter lange massieve balk. Deze balk is op een bepaalde manier in stukken gezaagd, waardoor hij zich krult tot een grote cirkel waarbinnen de houtnerf doorlopend is. Daarnaast kan de bezoeker zijn commentaar achterlaten met een pen, die met een touw aan de muur bevestigd is. Hierdoor zal op den duur een cirkel van gedachten ontstaan. Men kan in Shared Space #3 ook tijd besteden aan verdieping; er kleven magnetische boeken en publicaties van Witte de With en TENT aan de muur.

In 2007 initieerden de kunstinstellingen Witte de With en TENT het meerjarig samenwerkingsproject *Shared Space*: een langdurige designpresentatie in een gezamenlijke ruimte in het gebouw aan de Witte de Withstraat te Rotterdam. Een veelbelovende Rotterdamse vormgever ontvangt de opdracht om een interpretatie te geven aan een gezamenlijke ruimte van de twee instellingen. Deze ruimte is gelegen op de eerste verdieping van het pand, tussen de twee kunstinstututen. *Shared Space* is geen regulier onderdeel van het programma van de beide instellingen en geen tentoonstelling. Het is een ruimtelijk ontwerp waar zowel medewerkers van de beide instellingen als bezoekers gebruik van mogen maken. ‘Sharing’ wordt zo niet alleen visueel beleefd maar ook tastbaar gemaakt. In navolging van Bertjan Pot (i.s.m. Frank Bruggeman) en Sebastiaan Straatsma ontwierp Chris Kabel de derde editie van *Shared Space*.

Samengesteld door Nicolaus Schafhausen en Mariette Dölle (TENT)

**‘THERE IS DEFINITELY A
‘RETURN’ TO MORALITY
IN SOCIETY IN GENERAL,
AND WE DO FEEL IT AS A
PRESSURE IN OUR WORK.’**

P.31

ACT X: ROTTERDAM DIALOGUES: MORALITY

Symposium
19 – 21 nov 2010

Witte de With presenteerde in het kader van het leidmotief *Morality* een tweedaags symposium met lezingen en dialogen, met aansluitend een besloten masterclass door Wendelien van Oldenborgh. Het symposium *Rotterdam Dialogues: Morality* is de op één na laatste Act van het *Morality* programma.

Doel van *Rotterdam Dialogues: Morality* was een constructieve discussie op gang te brengen rond de steeds alomtegenwoordig wordende, maar ongrijpbare term moraliteit, en de verkenningen en speculaties die in de tentoonstellingen en evenementen van het afgelopen jaar waren ontwikkeld over te hevelen naar het discursieve vlak.

Net als in eerdere Acts van het *Morality* programma werden de gasten van dit symposium niet gevraagd de betekenis van morele waarden te specificeren, maar case studies aan te dragen als handvat om constructief na te denken over ruimtes en voorbeelden waar binaire indelingen als goed / slecht en juist / onjuist niet meer geldig zijn. Van de figuur van de zombie en zijn dubieuze status als allegorie van het hedendaagse kapitalistische subject, via de rol van de komedie als middel om politieke kritiek te leveren, tot het organiseren van tentensteden als vorm van protest – elke participant bracht zijn of haar intellectuele ervaring in als basis voor een concrete discussie. Ook vertegenwoordigden zij een breed scala aan disciplines: filosofie, psychoanalyse, literatuur, curatorschap, kritiek, kunst, antropologie en architectuur.

Het volledige programma kon gedownload worden via de website. Daarnaast werd het symposium live gestreamd via het *Morality* webplatform. Na het symposium werden audio-files van de presentaties en lezingen aangeboden ter download op www.wdw.nl.

Educatie

Masterclass Wendelien van Oldenborgh

Aansluitend op het *Morality* Symposium gaf Wendelien van Oldenborgh op zondagmiddag 21 november een masterclass aan een groep van veertien jonge professionals en MA-studenten (studerend of afgestudeerd aan Piet Zwart Instituut, Dutch Art Institute en MaHKU). In de bibliotheek van Witte de With voerden Van Oldenborgh en de participanten gesprekken over Van Oldenborghs werk in relatie tot het symposiumprogramma, maatschappelijke en politieke vraagstukken en moraliteit. Met als thema ‘Drama is Action’ werkten de participanten na de conversatie in groepen aan verschil-

lende onderwerpen en ontwikkelden zij een strategie voor een script. De dag werd afgesloten met een opbouwende groepskritiek, waarbij werd teruggegrepen op eerdere gesprekken van het symposiumweekend.

Deelnemers Lars Bang Larsen (schrijver en criticus); Clémentine Deliss (directeur Museum der Weltkulturen, Frankfurt); Dessislava Dimova (kunsthistoricus en curator, Brussel); Felix Ensslin (Professor in Esthetica en Kunsteducatie, State Academy of Fine Arts, Stuttgart); Joseph Grima (directeur Storefront for Art and Architecture, New York); Nikolaus Hirsch (directeur Städelschule, Frankfurt); Candice Hopkins (curator bij de National Gallery of Canada, Ottawa); Koyo Kouoh (administrator, curator en criticus, Dakar); Mian Mian (schrijver, Shanghai); Matthias Mühlhling (hoofd afdeling collecties, tentoonstellingen en onderzoek bij de Städtische Galerie im Lembachhaus und Kunstbau, München); Wendelien van Oldenborgh (kunstenaar, Rotterdam); Adriano Pedrosa (curator, editor en schrijver, São Paulo); Tariq Ramadan (Professor of Contemporary Islamic Studies in the Faculty of Oriental Studies at Oxford University); Aaron Schuster (filosoof, Institute for Cultural Inquiry, Berlijn); Tirdad Zolghadr (curator en criticus, New York); Rainer Ganahl (kunstenaar, New York)
Samengesteld door Juan A. Gaitán, Nicolaus Schafhausen en Monika Szewczyk; geassisteerd door Amira Gad
Ondersteund door SNS Reaal fonds, Mondriaan Stichting en dienst Kunst en Cultuur Gemeente Rotterdam (dKC)

P.32

BIJZONDERE EVENEMENTEN

Naast de programma's, projecten en de daaraan gerelateerde evenementen, is Witte de With regelmatig betrokken bij activiteiten van anderen. Deze activiteiten zijn vaak bijzonder, omdat zij een ander, niet-regulier publiek aantrekken en betrekken bij Witte de With.

Stukafest

11 feb 2010

Speciaal voor het studentenfestival StuKaFest Rotterdam stelde Witte de With haar auditorium ter beschikking voor een performance van de Rotterdamse kunstenaar Nina Boas. Tijdens Stukafest worden twintig studentenkamers en andere locaties in de binnenstad omgetoverd tot mini-theaters, de bezoeker fietst van kamer naar kamer. Het werk van Boas bevindt zich op het grensgebied van beeldende kunst, theater en muziek.

Museumnacht

6 mrt 2010

Gedurende museumnacht presenteerde kunstenaar Piero Golia een performance, gerelateerd aan zijn werk *Watch Tower*, dat te zien was op Witte de With's derde verdieping binnen de tentoonstelling *Morality Act V: Power Alone*. Dit werk werd tijdens de Museumnacht als een platform voor vrije meningsuiting gebruikt. De performance als kunstwerk fungeerde als een kritische benadering van het idee van vrije meningsuiting. Daarbij werd *Wind*, de interventie op Witte de With's façade van kunstenaar Isa Genzken, de gehele nacht speciaal met spotlights belicht, waardoor het werk een interface vormde tussen het instituut en het bredere publiek; een object *an sich* gevangen tussen kunst en popcultuur.

De verbeelding van de stad

Rondetafelgesprek

11 mrt 2010

Op locatie in de Orangerie van 't Gemaal

Witte de With maakte in 2008, 2009 en 2010 boeken waarin de stad Rotterdam werd geportretteerd in samenwerking met respectievelijk Bas Princen, Otto Snoek en Susanne Kriemann. De verbeelding van de stad is het uitgangspunt van deze serie en tevens van een rondetafelgesprek dat in maart werd georganiseerd. Vragen stonden centraal als: Is er zoiets als de verbeelding van Rotterdam mogelijk? En welk Rotterdam wordt verbeeld? Een aantal hedendaagse fotografen, die een specifieke relatie hebben met de stad Rotterdam, wisselden onderling en met het publiek van gedachten over juist die ene foto of die bepaalde kadering.

Gasten Kim Bouvy, Robert de Hartogh, Bas Princen, Eric van der Schalie, Otto Snoek en Hans Wilschut

Onder leiding van Tina Rahimy en Ariadne Urlus

Ondersteund door Pact op Zuid, Centrum Beeldende Kunst Rotterdam, dienst Kunst en Cultuur Gemeente Rotterdam, Stichting ter Bevordering van Volkskracht

Clemens en August

15 - 17 apr 2010, 19 - 20 okt 2010

In 2010 was het Duitse modemerck Clemens en August tweemaal te gast bij Witte de With. Eerst in het voorjaar met de lente- en zomercollectie en later in het najaar voor de herfst- en wintercollectie. Dit *ready-to-wear* merk heeft geen voorraad en bezit geen winkels. Ze moet het voornamelijk hebben van mond-tot-mondreclame. Clemens en August doet elk seizoen een aantal internationale steden aan en verblijft dan per stad drie dagen in een galerie, museum of culturele instelling. Het gaat gepaard met een nieuw soort exclusiviteit: beperkte beschikbaarheid, slechts enkele stukken verkrijgbaar en te koop voor een betaalbare prijs. Bovendien presenteerde Clemens en August in samenwerking met de Engelse kunstenaar Liam Gillick een gezamenlijk kledingstuk, een paar schoenen genaamd *Left Shoe, Right Shoe*. Deze was verkrijgbaar tijdens de presentatie van de lente- en zomercollectie bij Witte de With.

De Wereld van Witte de With

10 - 12 sept 2010

Witte de With werkt jaarlijks mee aan het festival De Wereld van Witte de With, georganiseerd door Rotterdam Festivals. In 2010 waren de tentoonstellingen *Act VI: Remember Humanity* en *Act VII: Of Facts and Fables* gratis toegankelijk voor het festivalpubliek. Daarnaast werd 15-5519 van Ayşe Erkmen aan de gevel van Witte de With officieel onthuld en vond er een publiek gesprek plaats met de kunstenaar. Bezoekers konden verder het gehele weekend deelnemen aan het videoproject *Expo[re]view*, waarbij zij persoonlijke videoregistraties konden maken van werken in de tentoonstellingen. Ook werd op gezette tijden het project *Ask Art Anything* uitgevoerd, een workshop waarbij bezoekers letterlijk vragen aan een kunstwerk konden stellen [zie educatie].

‘WHAT PEOPLE CONSUME TODAY ARE IMAGES OF ENJOYMENT, REPRESENTATIONS OF ENJOYMENT AND NOT THE EXPERIENCE ITSELF.’

P.35

PUBLIEKS- BEREIK

‘WAT IK GEWELDIG VINDT AAN HET CURATORSCHAP IS DAT IK MIJN ENTHOUSIASME VOOR KUNST MAG DELEN MET HET PUBLIEK.’

P.37

EDUCATIE

De educatieve projecten, producten en diensten van Witte de With slaan ook in 2010 een brug tussen hedendaagse kunst en diverse publieksgroepen die (nog) geen kunstkenner zijn. Het educatieprogramma is erop gericht om jonge mensen op een aangename manier kennis te laten maken met hedendaagse kunst. De basis die Witte de With structureel aanbiedt aan alle niveaus van het onderwijs bestaat uit kunstconfrontaties (rondleidingen voor voortgezet onderwijs en MBO) en introducties (HBO/WO). Daarnaast is er een film-programma voor het voortgezet onderwijs en het MBO en het jaarlijkse Cultuurtraject met de SKVR *Art Now* voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Educatieprojecten maken veelal integraal onderdeel uit van het tentoonstellings- en theorieprogramma, bijvoorbeeld in de vorm van masterclasses voor kunstacademiestudenten, een filosofieproject voor basisschoolleerlingen en PABO studenten, of workshops voor leerlingen van het voortgezet onderwijs. Tot slot krijgen scholieren en studenten de mogelijkheid stage te lopen bij Witte de With.

Uit al deze projecten blijkt dat educatie gebruikt kan worden als een platform om het jonge publiek een serieuze, actieve en interessante plaats te bieden binnen de instelling en daarmee in de kunstwereld.

De nadruk ligt op de directe confrontatie met hedendaagse kunst en het contact met kunstproducenten. Vragen en reacties van de verschillende publieksgroepen zijn uitgangspunt voor gesprekken, activiteiten en projecten die aansluiten bij het kennisniveau en ervaringen van de deelnemer, ongeacht leeftijd en opleiding. Witte de With functioneert als een platform waar verschillende publieksgroepen kunst kunnen ervaren, de nodige kennis kunnen opdoen en ideeën en meningen kunnen delen – onderling en met andere groepen. Het discipline overschrijdende en hedendaagse karakter van de kunst in Witte de With sluit aan bij de levingswereld van jongeren en daagt uit tot verschillende interpretaties. Witte de With beschouwt zichzelf als een lerende partner die tijdens de projecten inzichten verkrijgt over een nieuwe generatie publiek. De opgedane kennis wordt toegepast om projecten kwalitatief te verbeteren, de zichtbaarheid te versterken en het netwerk te verbreden en te verdiepen. Witte de With stimuleert hiermee de belangstelling voor hedendaagse beeldende kunst en bindt steeds weer nieuwe, jonge publieksgroepen aan de instelling.

Witte de With onderhoudt intensieve contacten met jongeren en adolescenten, heeft structurele contacten met het voortgezet onderwijs en werkt nauw samen met kunst- en cultuuropleidingen en andere kunstinstellingen.

Curator Educatie

In 2010 werd er een nieuwe curator voor educatie aangesteld. De stevige basis van het reguliere programma voor het onderwijs en de buitenreguliere, bijzondere vrijetijds- en peereducatieprojecten die Belinda Hak de afgelopen jaren opbouwde, werd vanaf april overgenomen door Renée Freriks.

Rondleidersteam

In de afgelopen jaren leidde Witte de With verschillende (jong)volwassenen op voor de begeleiding van educatieprogramma's en rondleidingen. Zij zijn voor langere tijd aan Witte de With verbonden en worden geworven via de bijzondere vrijetijdsprojecten, contacten met het onderwijs en stages. In 2010 bestond het rondleidersteam uit: Justa van den Bulk, Fleur Flohil, Sander van Heerde, Hedwig Homoet, Esther Jonkman, Afagh Morrowatian, Sammie Oostrum, Anne van Oppen, Frank van der Pluijm, Lieke van Pruijssen, Hessel de Ronde, Anna Schöning, Aleit Veenstra, Bieke Versloot, Gino van Weenen en Wendela van der Zee.

De projecten

Hieronder volgt een beschrijving van algemene educatieve projecten. Educatieve activiteiten die plaatsvonden in directe relatie tot projecten, zijn te vinden bij de desbetreffende projecten: het filmprogramma *Morality Act III: And the moral of the story is...*, de tentoonstelling van Cosima von Bonin en het symposium *ACT X: Rotterdam Dialogues: Morality*.

Morality en educatie

Morality was het leidmotief in 2010 en vormde dan ook de interessante ingang voor verschillende educatieve projecten. Door middel van kunst werd gepraat en gediscussieerd over dit complexe thema. Vanuit educatie werd het *Morality* webplatform ontwikkeld, dat een spilfunctie binnen het *Morality* project vervulde en tevens een platform was om de educatieve projecten samen te laten komen, te documenteren en te tonen. Daarnaast vond een reeks aan projecten plaats die georganiseerd werd vanuit educatie in samenwerking met Witte de Withs staf, externe experts, kunstenaars en publiek.

Kunstconfrontaties

Tijdens iedere tentoonstelling werden mbo-ers en middelbare scholieren uitgenodigd om deel te nemen aan 'kunstconfrontaties'. Tijdens een kunstconfrontatie gaan leerlingen samen met een begeleider van Witte de With de tentoonstellingen bekijken. De leerlingen worden gestimuleerd om zélf te kijken, verbanden te leggen, een eigen mening te vormen en deze te verwoorden. Dit actieve kijk- en denkwerk heeft een positief effect op de betrokkenheid van de leerling bij de tentoonstelling en levert vaak verrassende gesprekken en discussies op over kunst en over de werken in de tentoonstelling. Zo wil Witte de With jongeren intensiever betrekken bij de kunstwerken en kunst meer laten leven.

P.38

Filmprogramma

10 okt 2009 – 26 sep 2010

Speciaal voor het voortgezet onderwijs stelde Witte de With bij het *Morality* project een dvd-programma samen. Het programma bestond uit een selectie van (korte) films of video's van verschillende kunstenaars, zoals David Blandy, Matt Stokes en Jesper Just. De werken gaven niet zozeer een uitgesproken mening over morele kwesties, ze spraken de kijker aan op het eigen gevoel van moraliteit. Leerlingen werden uitgedaagd om een eigen mening te vormen over de situaties die de kunstenaars schiepen in hun werk. In de getoonde werken kwamen verschillende morele kwesties aan bod; discriminatie, man/vrouw beeld en behoud van identiteit. Met deze verschillende werken als uitgangspunt en samen met een begeleider van Witte de With, voerden de leerlingen waardevolle discussies over verwachtingspatronen, vooroordelen en normen en waarden.

Expo[re]view

10 okt 2009 – 26 sep 2010

Tot september 2010 vond bij Witte de With het project *Expo[re]view* plaats, dat ontwikkeld was door Leonie Urff. De basis lag in haar afstudeerproject voor het Piet Zwart Instituut in Rotterdam. *Expo[re]view* was een videoproject waarbij de bezoekers van Witte de With hun eigen reacties en associaties bij een kunstwerk konden registreren met een kleine camera. De korte, persoonlijke, video's werden verzameld en tentoongesteld op het *Morality* webplatform en vormden hier een 'videocatalogus' van de tentoonstellingen. Omdat moraliteit een thema is waarover iedereen een mening heeft, konden de tentoonstellingen van *Morality* aanleiding zijn tot discussie over normen en waarden. *Expo[re]view* was een bijzondere manier om dit te verwerken, te visualiseren en aan een breed publiek te tonen.

Ask Art Anything

jan – jun 2010

Tijdens *Morality* konden schoolgroepen de workshop *Ask Art Anything* boeken. *Ask Art Anything* was een workshop die vanuit de sociaalconstructivistische leer methode ontwikkeld werd: leerlingen leren door actieve deelname en vanuit eigen interesses. Tijdens de workshop voerden de leerlingen eerst een gesprek over de tentoonstelling en over het vragen stellen in het algemeen. Zo werden ze bewust van het verschil tussen open en gesloten vragen. Vervolgens bekeken de leerlingen de tentoonstellingen zelfstandig en kozen ze in tweetallen een kunstwerk uit dat ze wilden onderzoeken. Ieder duo of groepje stelde (letterlijk) vragen aan het gekozen kunstwerk om zo goed te leren kijken. Een selectie van de beste vragen werden vervolgens met de klas behandeld en besproken. *Ask Art Anything* werd ontwikkeld door Esther Jonkman, student Docent Beeldende Kunst en Vormgeving aan de Willem de Kooning Academie Rotterdam.

Een kortere variant van dit programma werd zeer succesvol uitgevoerd voor volwassenen tijdens het festival *De Wereld van Witte de With*.

Kinderfilosofieproject eigenwijs

feb – mei 2010

In 2010 startte Witte de With met een filosofieproject in samenwerking met derdejaars PABO-studenten van de Hogeschool Rotterdam en Rotterdamse basisschoolleerlingen van drie verschillende scholen. Met hen onderzochten we al filosoferend ideeën en meningen over moraliteit. Het project was een inhoudelijke aanvulling op de doorlopende discussies en standpunten van verschillende groepen en individuen binnen het gehele *Morality* project. Tegelijkertijd kan filosofie een grote bijdrage leveren aan de individuele intellectuele ontwikkeling van het kind. Filosoferen kan kinderen helpen bij het formuleren van hun eigen mening en de manier waarop zij deze kunnen verdedigen. Door dieper in te gaan op bepaalde vragen leerden kinderen goed te luisteren naar de meningen van anderen, en hoe ze hier op kunnen reageren. Bovendien heeft het project impact gehad op het onderwijscurriculum van zowel de basisschool als van de PABO.

De PABO-studenten namen eerst deel aan twee workshops van filosofen Sabine Wassenberg en Maaïke Merckens Bekkers van Wonder Why uit Amsterdam. Tijdens deze workshops kregen zij een inleiding in de filosofie en leerden ze een filosofisch groepsgebesprek voeren. Vervolgens bereidden de studenten een filosofisch onderwerp voor, waarna zij filosofeerden met kinderen in hun eigen stageklas. De gesprekken zijn gedocumenteerd in drie prachtige korte films door Veldwerk en werden vertoond op het *Morality* webplatform.

Masterclass Marc Bijl

14 – 16 sep 2010

Witte de With nodigde Marc Bijl uit om in september 2010 een driedaagse masterclass te leiden voor tien vierdejaars studenten autonome beeldende kunst van de Willem de Kooning Academie. De studenten die deelnamen aan de masterclass waren geselecteerd door hun studieloopbaancoach Karin Arink, in overleg met Witte de With.

De masterclass stond in het teken van het thema 'collectief vs. individu'. Na de kennismaking in Witte de With volgden twee dagen in de ateliers van stichting B.a.d. De studenten werkten buiten hun normale (school)omgeving en bovendien weg van de vooronderstellingen en verwachtingen die daarmee gepaard gaan. De te gebruiken materialen moesten in een grote boodschappentas passen: op deze wijze konden de studenten een kleine versie van hun atelier meenemen, maar moesten zij tegelijkertijd een keuze maken over wat

P.39

echt noodzakelijk was. De korte tijd van twee dagen stond niet toe dat ze aan tijdconsumerende projecten of met tijdconsumerende media werkten. Het motto was om met low-tech constructies en goedkope materialen aan de slag te gaan en steeds snel te werken en nieuwe stappen te zetten.

De dagen in stichting B.a.d waren ingedeeld in momenten van individueel werken, collectieve en individuele feedback, presentaties over het eigen werk, bekijken van filmfragmenten en bezoek aan andere kunstenaars zoals de winkel van Erik van Lieshout op Zuidplein en het atelier van Jeroen Jongeleen in stichting B.a.d. De presentaties en discussies waren gericht op reflectie en het nadenken over de volgende stap. Tijdens de masterclass en in de gesprekken met de studenten stelde Bijl het individu achter de kunstenaar centraal: Hoe denk je over kunst maken en kunstenaarschap, hoe ga je daar naar leven en begrijp je waar je mee bezig bent en waarom? Wat inspireert je en wat doe je daar mee? Wat zijn je interesses naast het kunstenaar zijn? Bijl liet de studenten zien dat zij 'hun eigen ding' moesten doen, binnen en buiten het eigen kunstenaarschap.

De masterclass werd afgesloten met de opening van de eendaagse tentoonstelling van het werk dat ze in de afgelopen dagen hadden gemaakt. Bijl en de studenten hadden een atelier ingericht als tentoonstellingsruimte, waar zij het gemaakte werk collectief presenteerden – de deur was geopend voor publiek. In aansluiting op Bijls persoonlijke fascinatie – muziek maken – gaf hij samen met twee van de studenten een eenmalig concert tijdens deze opening.

Stages

In 2010 waren wederom verschillende stagiairs aan Witte de Withs educatieafdeling verbonden: Justa van den Bulk, derdejaars bachelorstudent Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht (tot en met januari); Anne van Oppen, vierdejaars student Docent Beeldende Kunst en Vormgeving aan de Academie Beeldende Kunsten Maastricht (februari tot juni); Anna Hoogsteeger, 5 Gymnasium van het Penta College Hellevoetsluis (snuffelstage, mei); Aleit Veenstra, Bachelor Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam (vanaf september); en Afagh Morrowatian, vierdejaars student Docent Beeldende Kunst en Vormgeving aan de Willem de Kooning Academie Rotterdam (vanaf september).

Samenwerkingen met onderwijs- en kunstinstellingen

Witte de With werkte samen met de Willem de Kooning Academie docentenopleiding, Nederlands fotomuseum, TENT en Boijmans van Beuningen aan het museumgidsen-traject; en met de SKVR aan het Cultuurtraject tijdens de solotentoonstelling van Cosima von Bonin. Nauwe samenwerking was er tevens met de PABO van de Hogeschool Rotterdam voor de kunsteducatiemodules I en II. Bijzondere

projecten werden uitgevoerd met de afdeling Autonoom van de Willem de Kooning Academie en met de PABO kunst-educatiemodule III. Verder werd gewerkt met diverse andere hogescholen en universiteiten binnen en buiten Rotterdam en Nederland. Daarnaast maakt Witte de With deel uit van het Rotterdams Educatie Netwerk (REN) van musea en kunstinstellingen.

P.40

PUBLICATIES

Lag in 2009 de focus op monografische publicaties, in 2010 concentreerde Witte de With Publishers zich op de productie van ambitieuze veelzijdige readers. Witte de With toonde zich actief in het creëren van nieuwe distributiekkanalen en vergrootte op die manier het publieksbereik, met name door deel te nemen aan internationale boekenbeurzen, door bijzondere boekgeoriënteerde evenementen in huis te organiseren en door het aannemen van uitnodigingen om over het boek-programma en de uitgeverij te spreken op internationale conferenties als *Are Curators Unprofessional* van het Banff Centre for the Arts in Canada.

Na de zeer succesvolle symposia met dezelfde titel werd in de zomer van 2010 het boek *Rotterdam Dialogues: The Critics, The Curators, The Artists* gepubliceerd. Deze publicatie bracht voor het eerst de stemmen van deze drie vertegenwoordigers van de kunstwereld samen. Op 7 juli 2010 werd *Rotterdam Dialogues* succesvol gelanceerd in Witte de With, met een speciale vertoning van twee films, die autonoom waren geproduceerd, maar zijn ontstaan naar aanleiding van de symposia.

In 2010 is Witte de With begonnen met de intensieve productie van twee ambitieuze publicaties: *20 jaar Witte de With* en de afsluitende *Act* van het *Morality* programma: *Morality in Fragments* (titel ovb), die beiden in 2011 uitkomen en onder de noemer veelzijdige reader vallen. Voor het *20 jaar Witte de With* boek werd gegraven en gezocht in de archieven en werden gastschrijvers uitgenodigd om commentaar te geven op het verleden van Witte de With en visies voor de toekomst te formuleren. In *Morality in Fragments* komt het onderzoek samen dat is gedaan middels de andere *Morality* aktes – het webplatform, de tentoonstellingen, het film- en performanceprogramma en het symposium – en breidt dit uit met geschreven teksten. De teksten variëren van filosofie tot fabel en zijn het resultaat van nieuwe opdrachten, maar ook nieuwe vertalingen en herdrukken van bestaande teksten. Het doel van dit project is om een rijk overzicht te geven van wat misschien wel het meest complexe programma van Witte de With tot nu toe was. Als onderdeel van de voorbereidende fase voor het *Morality* boek en symposium, vestigde de winkel van Motto Books uit Berlijn zich tijdelijk in ons auditorium. Het openingsevenement was een tamelijk informele avond en werd, net als de boekhandel, zeer goed bezocht. Men zou hieruit kunnen afleiden dat er in Rotterdam vraag is naar een permanente kunstboekenwinkel die dient als distributiecentrum en plaats voor intellectuele uitwisseling.

Witte de With Publishers reisde in 2010 naar verschillende boekenbeurzen als de Frankfurter Buchmesse (samen met Post Editions uit Rotterdam, de co-uitgever van *Rotterdam Dialogues*), Unter dem Motto in Berlijn en The Printed Matter

New York Art Book Fair in PS1 MoMa in Queens, New York. In New York was Witte de With onderdeel van het Nederlands Paviljoen, waar Nederlands levendige cultuur van het uitgeven binnen het domein van de beeldende kunst werd gevierd. Deze speciale focus op Nederland was tevens de ideale gelegenheid om Susanne Kriemanns boek *ONE DAY* te lanceren. Dit moment ging gepaard met een publiek gesprek op de beurs tussen de kunstenaar en de in New York gevestigde curator Christopher Eamon. *ONE DAY* is de derde van Witte de Withs bijzondere serie fotoboeken over de stad Rotterdam – zoals eerder van Otto Snoek en Bas Princen. Het was het eerste boek in deze serie dat de Amerikaanse distributeur DAP wilde opnemen in het assortiment, zodat ook andere publieksgroepen op bijzondere wijze in aanraking kunnen komen met de stad Rotterdam.

Rotterdam Dialogues: The Critics, The Curators, The Artists Naar aanleiding van de drie symposia onder de titel *Rotterdam Dialogues: The Critics, The Curators, The Artists* werd deze publicatie samengesteld. Hoewel het natuurlijk moeilijk is om in een boek de opwindende en geanimeerde sfeer die deze drie symposia kenmerkte volledig te vangen, geeft het boek een bijzonder goed beeld van de persoonlijke toon en geest van de vele boeiende en constructieve discussies waaraan werd deelgenomen door 35 internationale kunstcritici, 48 curatoren en 57 kunstenaars en de 1800 bezoekers die ze gezamenlijk trokken. *Rotterdam Dialogues* volgt een chronologische structuur: er is een selectie gemaakt uit de inleidingen, er zijn verslagen te lezen van de discussie die binnen de drie symposia plaatsvonden en ook de uitkomsten van de gehouden workshops zijn terug te vinden in het boek. Ook is er een free-wheelgedeelte onder de titel: *What are you talking about now?* Hier zijn de reacties te lezen op deze vraag die na afloop van de symposia aan alle gasten werd toegezonden.

Transcripten van *The Critics* met bijdragen van (in volgorde van verschijning): Tim Griffin & Edgar Schmitz, Sina Najafi, Sven Lutticken, Dieter Roelstraete, Mark Rappolt, Judy Freya Sibayan, Ho Tzu Nyen en Koen Kleijn, en de uitkomsten van de workshop die onder leiding stond van Melissa Gronlund.

Transcripten van *The Curators* met bijdragen van (in volgorde van verschijning): Bart De Baere, Hou Hanru, Carolyn Christov-Bakargiev, Adam Budak, Kitty Scott & Seth Siegelaub, Enrico Lunghi, Nicolas Bourriaud, Beatrix Ruf, Paul O’Neill, Ann Demeester & Jan Hoet, en de uitkomsten van de workshop die onder leiding stond van Raimundas Malasauskas.

Transcripten van *The Artists* met bijdragen van (in volgorde van verschijning): Piero Golia, Sarah Morris, Pierre Bismuth, Jimmy Robert, Danaï Anesiadou, Spartacus Chetwynd, Lili Reynaud-Dewar, Doug Fishbone, Willem de Rooj & Jeff Wall, en de uitkomsten van de workshop die onder leiding stond van Judy Radul.

What are you talking about now? Met bijdragen van (in volgorde van verschijning): Rainer Ganahl, Gerardo Mosquera, Pablo Leon de la Barra, Oswaldo Maciá, Wendelien van Oldenborgh, Noline van Harskamp, Sarah Morris, Pierre Bismuth, Piero Golia, Olaf Nicolai, Gabriel Lester, Diedrich Diederichsen, Nedko Solakov, Andrew Berardini, Paul O’Neill, Kendell Geers, Pelin Tan, Jens Hoffmann, Hans Ulrich Obrist, Rein Wolfs, Emmanuel Lambion, Judy Freya Sibayan, Doug Fishbone, Mark Boulos, Luis Jacob, Richard Hutten, Jan de Cock, The Salford Restoration Office, Josephine Meckseper, Plamen Dejanoff, Petr Bystrov, Dieter Roelstraete, Bik Van der Pol en Ulrike Ottinger.

P.41

Redactie met introductie geschreven door Zoë Gray, Miriam Kathrein, Nicolaus Schafhausen, Monika Szewczyk, Ariadne Urlus *Design* Kummer & Herrman, Utrecht *Uitgevers* Witte de With Publishers en Post Editions, Rotterdam *Datum van verschijning* 7 juli 2010 *Oplage* 1200, Engelstalig *ISBN* 9-789460-830174 *Distributie* RAM Publications (Noord Amerika), Art Data, London (UK en Ierland), Vice Versa Vertrieb, Berlin (Duitsland, Austria), Coen Sligting Bookimport, Alkmaar (Nederland, België, Scandinavië), post editions, Rotterdam (alle overige landen)

Redactie met introductie geschreven door Zoë Gray, Miriam Kathrein, Nicolaus Schafhausen, Monika Szewczyk, Ariadne Urlus *Design* Kummer & Herrman, Utrecht *Uitgevers* Witte de With Publishers en Post Editions, Rotterdam *Datum van verschijning* 7 juli 2010 *Oplage* 1200, Engelstalig *ISBN* 9-789460-830174 *Distributie* RAM Publications (Noord Amerika), Art Data, London (UK en Ierland), Vice Versa Vertrieb, Berlin (Duitsland, Austria), Coen Sligting Bookimport, Alkmaar (Nederland, België, Scandinavië), post editions, Rotterdam (alle overige landen)

Source Book #8 Edith Dekyndt Witte de Withs Source Book #8 toont een uitgebreide documentatie van de kunstwerken die in Edith Dekyndts solotentoonstelling *Agnosia* (2009) te zien waren. Ook geeft het inzicht in haar persoonlijke inspiratiebronnen uit literatuur, film en muziek. Voor dit Source Book heeft Edith Dekyndt een eigen tekst geschreven, daarnaast is een lijst van haar favoriete teksten toegevoegd, waaronder: Norman Mailer’s *Of a Fire on the Moon* (1971). Dit is het (half)fictionele verhaal van de Apollo 11 missie, waarvan een belangrijke passage in dit boek is opgenomen. Het vormt een minutieuze poëtische sleutel voor de kunstenaars mengeling van wetenschappelijke kwesties en subjectieve mijmeringen. Haar keuze voor deze tekst wordt verder besproken in een interview dat Amira Gad (assistent curator bij Witte de With) met Dekyndt hield.

Naast Dekyndts persoonlijke bronnen, zijn er twee curators gevraagd om een essay te schrijven als direct antwoord op het oeuvre van Dekyndt. Renske Janssen (curator bij Witte de With) bespreekt de blankheid die te vinden is in veel van Dekyndts beelden. Wim Waelput schrijft over zijn ervaringen bij het organiseren van de meest recente solotentoonstelling van Dekyndt bij KIOSK in Ghent (2010). Hij focust vooral op *Carousel*, een nieuwe installatie die zij speciaal maakte voor KIOSK.

Bijdragen van Edith Dekyndt, Amira Gad, Renske Janssen, Norman Mailer, Wim Waelput *Redactie* met introductie geschreven door Juan A. Gaitán, Nicolaus Schafhausen, Monika Szewczyk *Design* Kummer & Herrman, Utrecht *Uitgegeven door* Witte de With Publishers *Datum van verschijning* 1 november 2010 *Oplage* 1000, Engelstalig *ISBN* 978-90-73362-90-1 *Distributie* D.A.P., New York (Noord-Amerika), Cornerhouse, Manchester (UK en Ierland), Idea Books, Amsterdam (Nederland en alle overige landen)

ONE DAY door Susanne Kriemann Susanne Kriemanns boek *ONE DAY* is het derde boek in een reeks van Witte De With Publishers waarin de stad Rotterdam geportretteerd wordt. Deze serie wordt uitgegeven door Witte de With in samenwerking met kunstenaars die zich bezig houden met fotografie.

ONE DAY is een bijzonder subtiel en poëtische verbeelding van de stad Rotterdam. Susanne Kriemann trekt bestaande afbeeldingen van de stad in een nieuwe context. Wat dat vervolgens doet met die beelden en hun betekenis, is voor haar vergelijkbaar met wat zo’n verplaatsing met mensen of dieren doet. Ze volgt de trek van mensen, reizigers of vogels met evenveel interesse als de trek van beelden.

Kriemann verzamelde voor dit project zoveel mogelijk boeken, gepubliceerd over Rotterdam sinds de verwoestende bombardementen door de Luftwaffe in mei 1940. Uniek aan Rotterdam is dat de naoorlogse wederopbouw niet gericht was op het herstel van de vooroorlogse stedelijke structuur. Rotterdam werd een veelzijdig experiment in architectuur en stedenbouw, dat vaak de evolutie-

rende sociale samenstelling van de stad weet te weerspiegelen, maar er soms ook mee op gespannen voet staat. Uit de verschillende boeken die deze Rotterdamse evolutie documenteren, selecteerde Kriemann 115 beelden, die ze digitaal scande en een nieuwe structuur oplegde die zowel radicaal als alledaags is: de stroom van beelden in haar boek is onlogisch in historische zin, maar volgt de loop van een dag, van zonsopgang tot na zonsondergang.

Concept Susanne Kriemann *Redactie* Nicolaus Schafhausen, Monika Szewczyk *Productie* Amira Gad, Susanne Kriemann, Monika Szewczyk *Assistenten* Miki Kanai, Ilka Todt *Design* Lambl/Homburger *Uitgegeven door* Witte de With Publishers *Datum van verschijning* 4 november 2010 *Oplage* 1000, Engelstalig *Gedrukt en gebonden* bij Lecturis, Eindhoven, Nederland *ISBN* 978-90-73362-95-6 *Distributie* D.A.P., New York (Noord-Amerika), Cornerhouse, Manchester (UK en Ierland), Idea Books, Amsterdam (Nederland en alle overige landen)

Source Book #9 Cosima von Bonin De monografie van Cosima von Bonin wordt ingeleid door Zoë Gray en Witte de Withs directeur Nicolaus Schafhausen. Von Bonin vroeg de Duitse schrijver/kunstenaar Mark von Schlegell in haar monografie een aflevering van zijn doorlopende sciencefictionverhaal te schrijven. Daarnaast nodigde zij de Duitse musicus Dirk von Lowtzow uit een fictief interview te plaatsen van tekenfilmpersonage Daffy Duck met Cosima von Bonin. Mami Kataoka (hoofdcurator bij het Mori Art Museum, Tokyo) schreef een essay over het werk van Von Bonin in relatie tot dieren, nietsnutten en bedriegers. Een reeks eerder gepubliceerde artikelen over het onderwerp luiheid, uit het tijdschrift Cabinet (voorjaar 2008) wordt ter gelegenheid van de tentoonstelling herdrukt. Daarnaast bevat de publicatie overzichtsfoto’s van de tentoonstelling bij Witte de With, COSIMA VON BONIN’S FAR NIENTE FOR WITTE DE WITH’S SLOTH SECTION, LOOP #01 OF THE LAZY SUSAN SERIES, A ROTATING EXHIBITION 2010 – 2011. In deze tentoonstelling creëerde zij een bijzondere en samenhangende presentatie die was opgebouwd uit nieuwe en bestaande werken: van bovenmaats opgezette dieren en in elkaar genaaide doeken, tot ironische nabootsingen van minimalistische sculpturen. Von Bonin vermengde elementen uit het formalisme en abstractie met die uit de popart, balancerend tussen ernst en humor, nu eens zeer melancholisch, dan weer bruisend van kritische gevatheid.

Auteurs Zoë Gray, Mami Kataoka, Dirk von Lowtzow, Nicolaus Schafhausen, Mark von Schlegell *Redactie* Zoë Gray *Design* Kummer & Herrman, Utrecht *Uitgegeven door* Witte de With, Center for Contemporary Art *Datum van verschijning* 1 November 2010 *Oplage* 1000, Engelstalig *ISBN* 978-90-73362-91-8 *Distributie* D.A.P., New York (Noord-Amerika), Cornerhouse, Manchester (UK en Ierland), Idea Books, Amsterdam (Nederland en alle overige landen).

P.42

COMMUNICATIE

Een overkoepelend communicatiebeleid geeft richting aan middelen met betrekking tot marketing, publiciteit en PR. Dit omvat onder andere uitnodigingen, persberichten, website en social media, nieuwsbrieven, distributie, advertenties en mediapartnerschappen. Communicatiemiddelen worden met een zekere regelmaat geëvalueerd en herzien.

Vanaf 2009 was er een geoormerkt advertentiebudget en kwamen er iets meer middelen ter beschikking voor effectieve distributie. Witte de With vindt het jammer dat er onvoldoende budget is om incidenteel speciale acties zoals posters op stations, inabri's en op trams en spotjes op de (lokale) radio en televisie mogelijk te maken. Desalniettemin streefde Witte de With naar het gefaseerd bereiken van nieuwe doelgroepen, waarbij gezocht werd naar de best passende instrumenten, ook buiten de geëigende paden om. Hierbij werd aandacht besteed aan de inzet van nieuwe media, zoals sociale netwerken en e-mailingen.

Naast het versturen van uitnodigingen per post (naar zo'n 6000 adressen), werd Witte de Withs e-mailinglijst steeds belangrijker en deze groeit gestaag. Witte de Withs database van emailadressen in binnen- en buitenland bestaat uit ruim 6000 adressen. Deze geïnteresseerden krijgen maandelijks een update van het programma en aankomende evenementen rechtstreeks in hun mailbox. Iedereen kan zich via de website aanmelden.

Voor haar drukwerk werkt Witte de With sinds 2006 met de prijswinnende ontwerpers Kummer & Herrman in Utrecht. Voor *Morality* ontwikkelden zij een geheel nieuwe grafische lijn, die ook de bestaande institutionele stijl en materialen omvatte. Zo werd *Morality* een merk.

Als extra geste naar het publiek, biedt Witte de With tweemaal per week een gratis rondleiding door de tentoonstelling aan, op de woensdag- en zondagmiddag. Op woensdag werd de rondleiding gegeven door de directeur, curator of ander staflid, met ruimte voor een persoonlijke touch.

Pers

Nog altijd staat het persoonlijke contact in de benadering van de pers centraal en wordt zoveel mogelijk ingezet op free publicity. Voor de pers zijn er berichten die gestuurd worden naar een actuele en gerichte mailinglijst, zowel nationaal als internationaal. De persmappen verschaffen naast informatie over de actuele tentoonstelling achtergrondinformatie over de kunstenaar en andere projecten. Ook creëert Witte de With diverse mogelijkheden voor interviews met de kunstenaar, curatoren en andere stafleden.

De eerdere samenwerking met de Appel ten behoeve van een gezamenlijke internationale persstrategie, met onder-

steuning van de Mondriaan Stichting werd in 2010 gecontinueerd, met uitbreiding van de samenwerking met collega-instellingen BAK, Basis voor Actuele Kunst in Utrecht en het Van Abbemuseum in Eindhoven. De vier instellingen hebben een subsidiebijdrage van ruim €12.000 ontvangen om internationale journalisten uit te nodigen een bezoek aan de instellingen te brengen (indien het programma het toelaat worden er ook andere collega-instellingen in het schema van de journalist verwerkt), waardoor de ontwikkelingen op het gebied van hedendaagse kunst meer bekendheid in het buitenland kunnen krijgen.

Internet

Witte de Withs website speelde als altijd een spilfunctie in de communicatie van het programma en ontsloot de context van het programma op verschillende niveaus en in twee talen (Engels/Nederlands). Bijzonder in 2010 was tevens het webplatform bij *Morality* dat als het ware vóór de gewone website werd geplaatst. Het webplatform was voor Witte de With een belangrijke *pilot* om te onderzoeken in hoeverre en op welke manier integratie mogelijk was met sociale media en het verkrijgen van input van bezoekers. De uitkomsten werden meegenomen in het ontwikkelen van een nieuwe website, die de technische en inhoudelijke ontwikkelingen op het gebied van het internet moet gaan integreren.

Ruim 255.000 mensen bezochten het webplatform en de website (5.360.000 hits) in 2010. Het aantal bezoekers van de website van Witte de With laat dus nog steeds een stijgende lijn zien.

Social Media

In 2010 maakte Witte de With nog meer gebruik van de mogelijkheden van sociale netwerksites als Facebook en Twitter. Het aantal 'likes' verdubbelde, Witte de With heeft nu ruim 6000 Facebook vrienden. Een Twitter-account werd halverwege het jaar gemaakt, met nu ruim 700 volgers.

Online publieksonderzoek

Witte de With voerde de afgelopen jaren via haar website een publieksenquête. Bijna 400 mensen vulden deze in, ruim de helft gaf aan Witte de With in levende lijve bezocht te hebben. Daar kwam onder andere uit dat het aantal mannen en vrouwen gelijk was. 78% woonde in Nederland, 15% in de rest van Europa en 7% buiten Europa. De leeftijdscategorie 20 – 29 jaar was het meest vertegenwoordigd (27% was student) en éénderde was tussen de 30 en 39 jaar. Bijna iedereen had een HBO opleiding of hoger. Uit deze cijfers kon worden opgemaakt dat bezoekers van Witte de With ongeveer €637.000 per jaar in de stad Rotterdam uitvegen, exclusief accommodatie.

‘ROTTERDAM DIALOGUES IS EEN WHO IS WHO, VOL IDEEËN, MAAR VOORAL EEN AFTASTEN VAN DE WEGEN VAN DE KUNST.’

P.44

Vrienden

Het Vriendenprogramma werd opgezet vanuit de wens een persoonlijke band met het publiek op te bouwen. Door middel van een aantal speciale activiteiten en voordelen kunnen Vrienden de instelling op een andere manier leren kennen en hun betrokkenheid laten blijken. In 2010 werd het Vriendenprogramma enigszins omgevormd en betaalt een vriend nu € 40 per jaar. Vrienden ontvangen een lidmaatschappas die gratis toegang verschaft tot alle tentoonstellingen in Witte de With, ook hebben zij gratis toegang tot alle performances, lezingen, activiteiten en events bij Witte de With. Een korting op de toegangsprijs van collega/zuster instituut BAK (Utrecht) op vertoning van de lidmaatschappas, 40% korting op alle publicaties door Witte de With Publishers, 40% korting op alle publicaties mede gepubliceerd door Witte de With Publishers, een welkomstcadeau bij aanvang van het nieuwe culturele seizoen (oktober). Uiteraard ontvangen vrienden uitnodigingen voor tentoonstellingen en events en de maandelijkse nieuwsbrief.

Personeel

In 2010 viel communicatie voor het grootste deel onder de hoede van Anne-Claire Schmitz, die het combineerde met het assistent-curatorschap. Ook assistent-curator Amira Gad maakte uren voor communicatie. Vanaf halverwege het jaar nam Judith van Ingen het meest van de communicatie over, met name het deel pers en publiciteit, omdat dit aansloot bij haar PR missie. Nu is communicatie een gedeelde functie met PR.

P.45

KWANTITATIEVE GEGEVENS

WITTE DE WITH 2010	VERSLAG 2010	PLAN 2010	VERSLAG 2009
Tentoonstellingsperiodes	4	4	5
Tentoonstellingen (presentaties)	5	5	10
Publicaties	4	5	8
Debatten / lezingen / symposia	31	24	44
Bez. aantal Witte de With-producties	23.726	16.500	16.168
Aantal bezoekers bij buitenlandse Witte de With-presentaties	26.686	30.000	374.366
Co-producties	6	5	6
Website Witte de With	255.016	100.000	175.386
Contacturen educatie	4.693	3.000	2.210
Bezoek educatieve activiteiten	1.090	1.000	1.314
Samenwerkingen binnen Rotterdam	17	10	14
Aantal uren open	1.946	1.624	1.925

INTERNET	REAL VISITS	REAL HITS	FACEBOOK	TOP STEDEN	TOP TALEN
januari	28.271	497.646			
februari	27.318	453.034			
maart	30.396	501.754			
april	22.169	425.500			
mei	23.756	423.956			
juni	15.065	345.344			
juli	15.826	341.188			
augustus	16.413	363.241			
september	18.317	474.080			
oktober	18.941	517.681			
november	21.532	592.092			
december	17.012	424.214			
TOTAAL	255.016	5.359.72			

Nederlandse bezoeken: 45%

Buitenlandse bezoeken: 55%

TOP LANDEN	TOP STEDEN	TOP TALEN
NL 1.501	Amsterdam 585	Eng (VS) 2.170
D 751	Berlijn 253	Ned 1.086
VS 541	Amersfoort 241	Eng (UK) 1.084
B 406	Brussel 193	Duits 556
F 325	Utrecht 193	Frans (F) 376

TOTAAL 6,177 LIKES

Afkortingen

NL	Nederland
D	Duitsland
VS	Verenigde Staten
B	België
F	Frankrijk
Eng	Engels
Ned	Nederlands

P.46

AANTALEN EN CONTACTUREN
EDUCATIE

	<u>DEELNEMERS</u>	<u>CONTACTUREN</u>
<u>KUNSTCONFRONTATIES, INTRODUCTIES, FILMPROGRAMMA EN ASK ART ANYTHING</u>		
Voortgezet onderwijs & MBO	<u>705</u>	<u>1.566</u>
<i>waarvan Cultuurtraject</i>	419	
<i>waarvan Wolfert workshops</i>	113	
Filmprogramma	53	53
Hoger onderwijs	286	286
Volwassenen	46	46
	<u>1.090</u>	<u>1.951</u>
<u>MASTERCLASSES</u>		
Marc Bijl	10	260
Wendelien van Oldenborgh	14	63
	<u>24</u>	<u>323</u>
<u>WERKGROEPEN EN MODULES HOGER ONDERWIJS</u>		
Museumsgidsentraject, WdKA	3	21
Kunsteducatie 2, PABO	10	67
<i>Eigenwijs, Kunsteducatie 3, PABO</i>	5	65
	<u>18</u>	<u>153</u>
<u>TOTAAL</u>	<u>1.132</u>	<u>2.427</u>

P.47

BEZOEKERS

<u>ACTIVITEIT</u>	<u>PERIODE</u>	<u>DAGEN</u>	<u>BEZOEKERS</u>	<u>DAGEN PER PERIODE</u>	<u>BEZOEKERS</u>
Morality Act I	Tentoonstelling	10/10/09 – 10/01/10	9	281	1.765
Morality Act II	Tentoonstelling	10/10/09 – 07/02/10	33	1.315	
20 jaar Witte de With	Activiteit	26/01/10	1	450	
Morality Act III	Filmprogramma	04/02 – 07/02/10	4	471	
Morality Act IV	Tentoonstelling	20/02 – 25/04/10	55	2.214	55
Morality Act V	Tentoonstelling	20/02 – 25/04/10	55	2.214	
Museumnacht	Activiteit	06/04/10	1	6.500	6.500
Morality Act VIII	Tentoonstelling (Sh)	20/06 – 11/07/10	19	1.737	1.737
Morality Act VI	Tentoonstelling	13/05 – 26/09/10	117	4.092	117
Morality Act VII	Tentoonstelling	13/05 – 26/09/10	117	4.092	
Morality Act IX	Performance	18/06 – 20/06/10	3	384	
Wereld van Witte de With	Activiteit			2.666	
Motto Bookshop	Activiteit	14/09 – 19/09/10	6	100	
Polder Cup	Activiteit	04/09/10	1	665	665
Cosima von Bonin	Tentoonstelling	10/10 – 09/01/10	70	3.945	70
Morality Act X	Symposium	19/11 – 20/11/10	2	215	
Masterclasses	Activiteit			42	42
					<u>275</u>
					<u>23.726</u>
I could live in Africa	Tentoonstelling			6.650	
Apex Art New York	Filmprogramma			42	
Institutional Attitudes	Symposium (CvR)			250	
PaperView / Brussels	Bookfair			1.744	
New York Bookfair	Bookfair			16.000	
Berlin Bookfair	Bookfair			2.000	
					<u>26.686</u>
Real visitors www.wdw.nl					<u>255.016</u>

Afkortingen

CvR Comité van Roosendaal
Sh Tentoonstelling Shanghai

P.48

PERSOVERZICHT

overzicht, 2010

Afkortingen	
ALG	Algemeen
M	Morality
BYI	Between You and I
A1	Act I: Beautiful from Every Point of View
A2	Act II: From Love to Legal
A3	Act III: And the Moral of the Story is... (filmprogramma)
A4	Act IV: I Could Live in Africa
A5	Act V: Power Alone
A6	Act VI: Remember Humanity
A7	Act VII: Facts and Fables
P	Publicatie
20	20 jaar wdw
WP	webplatform
NS	Nicolaus Schafhausen
IW	Ian Wallace
AB	Alexander Brenninkmeijer
BH	Belinda Hak
CvR	Comité van Roosendaal
PC	Polder Cup
A9	Act IX: Let Us Compare Mythologies
CvB	Cosima von Bonin
Div	Diverse oude tentoon- stellingen WdW
MBS	Motto Bookstore
AE	Ayşe Erkmen
SS	Shared Space
WdWP	Witte de With Publishers

Januari
09 jan, Smets, Sandra. Kunst worstelt met moraliiteit. **NRC Handelsblad**. M/A2.

14 jan, Jelles, Hanneke. Het summum van vormgeving en typografie. **Compres**. ALG.

21 jan, Trotse Veenman Drukkers. **Graficus**. ALG.

21 jan, Carrière. Het Financieele **Dagblad**. ALG.

23 jan, Heinänen, Kaisa. *Saksalainen nykytaidekomeetta haastaa Kiasman johtajaehdokkaat*. **http://www.hs.fi**. NS.

26 jan, JB. *20 jaar Witte de With*. **http://www.trendbeheer.nl**. 20.

26 jan, Witte de With jarig. **NRC Next**. 20.

30 jan, *Ian Wallace – “A Literature of Images” opens at Kunsthalle Zürich*. **http://www.artdaily.org**. ALG.

31 jan, JET. **Museumtijdschrift**. P.

31 jan, Put, Roos van. Eigen tijd. **Kunstbeeld**. BYI.

31 jan, Spijkerman, Sandra. Morality. **Kunstbeeld**. BYI.

Februari

08 feb, Wimmenhove, Linda. *Stuka-fest Rotterdam kiest voor veelzijdig-heid tijdens derde editie*.

http://3voor12.vpro.nl. ALG.

17 feb, Otten, Katrien. Arty Rotterdam bruist. **De Groene Amsterdammer**. A3.

19 feb, **Fonk**. ALG.

19 feb, Morality Act IV. **NRC Handelsblad**. A4.

19 feb, Kunstred. Kunstwerk Witte de With ontvreemd. **NRC Handelsblad**. BYI.
20 feb, red. *Enorm kunstwerk ge-stolen bij Witte de With in Rotterdam*. **http://www.artonline.nl**. BYI.

20 feb, Kunstwerk gestolen uit Witte de With. **AD** (div. ed.). BYI.

20 feb, Kunstwerk gestolen bij Witte de With. **http://www.museum.nl**. BYI.

22 feb, Bosetti, Petra. *FASSADENZIER VERSCHWAND AM HELLICHTEN TAG*. **http://www.art-magazin.de**. BYI.

25 feb, Saat, Jeroen. Dieven stelen 100 kilo erotisch geladen kunst.

Krant Erasmus Universiteit. BYI
28 feb, Gesignaleerd. **Kunstbeeld**. P.

Maart

mrt, Vaart, Janet van der. Uittest – Anna Schöning van Witte de With. **Uitagenda**. ALG/BYI/M.

04 mrt, Baks, Evelien. Het Rotterdam-gevoel van Van Lieshout. **AD Rotter-dam Dagblad** (div.ed.). ALG.

05 mrt, Europese kunsthuizen steunen Wiels. **De Morgen**. ALG/CvR.

18 mrt, Klaver, Wilma. De Hallen Haarlem ligt op koers. **Haarlems Dagblad** (div.ed.). ALG.

18 mrt, Klaver, Wilma. De Hallen Haarlem ligt op koers. **Ijmuider Courant**. ALG.

18 mrt, *Ursula Blickle Foundation*. e-flux. NS.

31 mrt, Meijers, Jack. Galerie. **Eigen Huis S Interieur**. ALG.

31 mrt, Lint, Roos van der. ‘Je hoeft niet altijd in de White Cube te hangen’. **Kunstbeeld**. ALG.

April

No.212. apr. Language barriers erected from Oslo to Prague.

THE ART NEWSPAPER. NS.
apr, FLASH. **Beaux Arts magazine**. BYI.

06 apr, Bethlehem, Marianne. De Spiegel van Narcissus. **Tubelight**. M/A5.

08 apr, Dost, Lennard. Geschiedenis naspelen als kunst. **Volkskrant**. ALG.

10 apr, Rossum, Milou van. Toch voordeliger. **Volkskrant Magazine**. AB.

15 apr, Schafhausens Kunstideen. **Stuttgarter Nachrichten**. NS.

16 apr, Boersma, Maaïke. Pop-up-shop: de succesvolle eendagsvlieg.

De Pers. AB.

20 apr, Schlikker, Roos. ‘Alsof je Heineken heet en een nieuw bier-merk begint’. **Revu**. AB.

21 apr, Peeters, Tom. Van rotzooi naar kunst. **De Tijd**. ALG.

29 apr, Kleijn, Koen. Kroniek van kunst & cultuur. **De Groene Amster-dammer**. CvR.

30 apr, Lint, Roos van der. Morality – Act IV & V. **Kunstbeeld**. M/A4/A4.

Roest #43, Bijloos, Emma. Sparren over kunst. ALG/ BH

Mei

09 mei, Laten We Onze Verhalen met Elkaar Delen. **Destadsruit**. A9.

07 mei, *Kunst als öffentlicher An-ziehungspunkt*. **http://wien.orf.at**. CvB.

14 mei, Viaene, Tom. Morele lessen uit Rotterdam. **rekto:verso**. M.

15 mei, Facts and Fables. **Trouw**. A7.

28 mei, Grondel, Annemiek van. ‘*t is stil aan de waterkant*. **http://www.bright.nl**. PC.

Juni

jun, *Schützendes Türkis Ayse Erkmens Projekt für das Witte de With*. **http://db-artmag.de**. AE.

01 jun, Kosciuczuk, Krzysztof. *I Could Live in Africa*. **http://www.frieze.com**. A4.

01 jun, Tol, Kees van. Kunstenares speelt met voetbalsport.

AD Dortenaar. PC/BYI.
01 jun, Barnas, Maria. Singing Reality. **Poetry International Rotterdam**. ALG.

02 jun, Collin, Branco. *Football players wanted for September polder cup*. **http://www.24oranges.nl**. PC.

02 jun, Pfauth, Ernst-Jan. *Echte Hollandse voetballers springen over een slootje*. **http://www.nrcnext.nl**. PC.

02 jun, *Poldercup, meespelen mag...* . **http://www.deweekkrant.nl**. PC.

04 jun, Keunen, Yvonne. Slootjes in het voetbalveld: Spaanse kunstnaar bedenkt oer-Hollandse Poldercup.

AD Rotterdam Dagblad. PC.

04 jun, *Morality Act VII : Of Facts and Fables*. **http://ambafrance-nl.org**. A7.

10 jun, Imdahl, Georg. *Das grosse Kaufhaus der Krisen*. **http://ksta.de**.

10 jun, Mouthaan, Geurt. Internatio-naal kunstproject in Ottoland.

het Kontakt. A9/BYI.

15 jun, Armin, Janine. *The Creative Landscape of Independent Curators*. **http://www.nytimes.com**. NS.

16 jun, Armin, Janine. The creative landscape of independent curators. **Int. Herald Tribune**. NS.
16 jun, Speeten, Geert van der. Vlaming leidt topmuseum. **Het Nieuwsblad België**. ALG.
16 jun, red. Chris Dercon gaat naar Tate Modern. **NRC Handelsblad**. ALG.
16 jun, Speeten, Geert van der. Belg wordt directeur Tate Modern. **De Standaard**. ALG.
17 jun, red. cultuur & media. Dercon directeur Tate Modern. **Trouw**. ALG.
19 jun, Cnossen, Baukje. *Noorse sprookjes in Rotterdam*. **http://weblogs.nrc.nl**. A9.
30 jun, Front, **Kunstbeeld**. A9.

landscape of independent curators. **Int. Herald Tribune**. NS.

16 jun, Speeten, Geert van der. Vlaming leidt topmuseum.

Het Nieuwsblad België. ALG.

16 jun, red. Chris Dercon gaat naar Tate Modern. **NRC Handelsblad**. ALG.

16 jun, Speeten, Geert van der. Belg wordt directeur Tate Modern.

De Standaard. ALG.

17 jun, red. cultuur & media. Dercon directeur Tate Modern. **Trouw**. ALG.

19 jun, Cnossen, Baukje. *Noorse sprookjes in Rotterdam*.

http://weblogs.nrc.nl. A9.
30 jun, Front, **Kunstbeeld**. A9.

Juli

jul, *Nether Land*. **http://www.artinasia.com**. NL.

jul, *Nether Land*. **http://www.smartshanghai.com**. NL

jul, *Urbanatomy Shanghai*. **http://www.urbanatomy.com**. NL

02 juli, Interesse groot voor strijd om Polder Cup. **AD Dortenaar**. PC.

03 juli, Knockaert, Dorien. Stad van grote stappen. **Het Nieuwsblad België**. ALG.

05 juli, *Nether Land*. **http://www.cityweekend.com.cn**. NL.

juli, Moral und Fälschung. **Kunst-zeitung**. NS/M.

#10 juli, Fortuin, Hans. **POLDERCUP. Fevenoord Club Magazine**. PC.

#369 jul/aug, Bezzan, Cécilia. Morality. **Artpress**. M.

juli/aug, Leij, Machteld. De roepende woestijn. **Kunstbeeld**. ALG.

Augustus

24 aug, Sahadat, Ianthe. Poldervoet-bal: slootjespringen verboden.

Volkskrant. PC.

25 aug, *Voetbal met hindernissen in Ottoland*. **http://rijmond.nl**. PC.

September

sep, Richter Dorothee. *1,2,3,--Thin-king about exhibitions*. **http://www.on-curating.org**. P.

01 sep, Breemer, Anna van den. Een hele dag twitteren met een museum. **Volkskrant**. PC.

sep/okt, COSIMA VON BONIN’S FAR NIENTE FOR WITTE DE WITH’S SLOTH SECTION, LOOP #01 OF THE LAZY

SUSAN SERIES, A ROTATING EXHIBITION 2010-2011. **GOETHE-INSTITUUT ROTTERDAM**. CvB.

02 sep, Staffhorst, Maaïke. Kunst-zinnig voetballen in de Polder ‘Slootje springen is VERBODEN’.

De Telgraaf. PC.
03 sep, Tol, Kees van. Voetbal tussen de sloten en greppels van Ottoland. **AD Dortenaar**. PC.
03 sep, Voetbal, maar dan net even anders. **NRC Next**. PC.
06 sep, Lohman, Eline. Voetballen in de weilanden. **AD Dortenaar**. PC.
06 sep, Sloot dwars door het veld maakt het voetbal veel spannender. **AD Rivierenland**. PC.
06 sep, Voetballen met poldersloten vereist overleg. **NRC Handelsblad**. PC.
06 sep, Lange, Henny de. Ander veld vraagt om nieuwe voetbalregels. **Trouw**. PC.
09 sep, Voetballen over sloten en greppels. *Kontakt ed.***Alblasser-waard**. PC.
11 sep, Strijd Poldercup tussen de sloten. **Agraaf**. PC.
17 sep, Haarst, Sannetje van. *Motto Bookstore @ Witte de With*. **http://www.trendbeheer.com**. MBS.
28 sep, *Polder Cup een groot succes!* **http://www.enterthemothership.com**. CvB.
06 nov, Club Moral. **http://www.launch.groups.yahoo.com**. Div.
14 nov, Steiner, Nicole. *Ein Wochenende in Rotterdam*. **http://www.welt.de**. ALG.
17 nov, TAC in nieuwe handen. **Groot Eindhoven Stad**. ALG.
22 nov, *Renske Janssen nieuwe directeur van het Temporary Art Centre*. **http://www.nieuwsbank.nl**. ALG.
29 nov, Brakel, Caroline. Mode Circus. **JFK**. AB.
22 nov, Irene. *Begin verslag 3: Witte de With centrum tentoonstelling*. **http://ireneckv.blogspot.com**. CvB.
30 nov, Hagen, Oliver van der. Sweet Idleness. **Blend**. CvB.
30 nov, Stofjes. **Opzij**. CvB.
30 nov, Eigenzinnige Ensclenering. **Eigen Huis & Interieur**. CvB.
30 nov, Tegenbosch, Pietje. *Dolce far niente*. **Museumtijdschrift**. CvB.

P.49

overzicht, 2010

Afkortingen	
ALG	Algemeen
M	Morality
BYI	Between You and I
A1	Act I: Beautiful from Every Point of View
A2	Act II: From Love to Legal
A3	Act III: And the Moral of the Story is... (filmprogramma)
A4	Act IV: I Could Live in Africa
A5	Act V: Power Alone
A6	Act VI: Remember Humanity
A7	Act VII: Facts and Fables
P	Publicatie
20	20 jaar wdw
WP	webplatform
NS	Nicolaus Schafhausen
IW	Ian Wallace
AB	Alexander Brenninkmeijer
BH	Belinda Hak
CvR	Comité van Roosendaal
PC	Polder Cup
A9	Act IX: Let Us Compare Mythologies
CvB	Cosima von Bonin
Div	Diverse oude tentoon- stellingen WdW
MBS	Motto Bookstore
AE	Ayşe Erkmen
SS	Shared Space
WdWP	Witte de With Publishers

03 sep, Tol, Kees van. Voetbal tussen de sloten en greppels van Ottoland. **AD Dortenaar**. PC.

03 sep, Voetbal, maar dan net even anders. **NRC Next**. PC.

06 sep, Lohman, Eline. Voetballen in de weilanden. **AD Dortenaar**. PC.

06 sep, Sloot dwars door het veld maakt het voetbal veel spannender. **AD Rivierenland**. PC.

06 sep, Voetballen met poldersloten vereist overleg. **NRC Handelsblad**. PC.

06 sep, Lange, Henny de. Ander veld vraagt om nieuwe voetbalregels. **Trouw**. PC.

09 sep, Voetballen over sloten en greppels. *Kontakt ed.***Alblasser-waard**. PC.

11 sep, Strijd Poldercup tussen de sloten. **Agraaf**. PC.

17 sep, Haarst, Sannetje van. *Motto Bookstore @ Witte de With*.

http://www.trendbeheer.com. MBS.
28 sep, *Polder Cup een groot succes!* **http://www.enterthemothership.com**. CvB.

06 nov, Club Moral. **http://www.launch.groups.yahoo.com**. Div.

14 nov, Steiner, Nicole. *Ein Wochenende in Rotterdam*. **http://www.welt.de**. ALG.

17 nov, TAC in nieuwe handen. **Groot Eindhoven Stad**. ALG.

22 nov, *Renske Janssen nieuwe directeur van het Temporary Art Centre*. **http://www.nieuwsbank.nl**. ALG.

29 nov, Brakel, Caroline. Mode Circus. **JFK**. AB.

22 nov, Irene. *Begin verslag 3: Witte de With centrum tentoonstelling*. **http://ireneckv.blogspot.com**. CvB.

30 nov, Hagen, Oliver van der. Sweet Idleness. **Blend**. CvB.

30 nov, Stofjes. **Opzij**. CvB.
30 nov, Eigenzinnige Ensclenering. **Eigen Huis & Interieur**. CvB.

30 nov, Tegenbosch, Pietje. *Dolce far niente*. **Museumtijdschrift**. CvB.

02 dec, Kleijn, Koen. Naar de Horizon. **De Groene Amsterdammer**. ALG.

03 dec, Borg, Lucette ter. Kunst zon-der context. **NRC Handelsblad**. ALG.

03 dec, Diverse. Brieven over museumdiscussie. **NRC Handelsblad**. ALG.

06 dec, Kevin. *Witte de With*. **http://ww.kevinckv.blogspot.com**. CvB.

10 dec, Demeester, Ann. Kritiek zon-der de context. **NRC Handelsblad**. ALG.

16 dec, Albrethsen, Pernille. *Den dovne kanin og andre slendrianer*. **http://www.kunstkritikk.no**. CvB.

17 dec, Mening van het publiek. Kunst moet je democratiseren, niet

22 okt, Kim. *Yes´ favoriete vriendin-nenuitjes!* **http://www.yes.nl**. ALG.

31 okt, Meschac Gaba. **Kunstbeeld**. Div.

31 okt, Keijer, Kees. Dubbelspel. **Museumtijdschrift**. Div.

okt, *Stothful Sundays*. **http://www.mediamatic.net**. CvB.

Nr. 6 2010, Dolce far niente. **DNHK markt**. CvB.

November

01 nov, Bootsma, Janine, *Witte de With centrum voor hedendaagse kunst*. **http://www.jeanineckvl.blogspot.com**. ALG/CvB.

01 nov, Priscilla. *Verslag 3: Uijtje naar het Witte de Withcentrum*. **http://www.priscillackv.blogspot.com**. CvB.

03 nov, Noordzij, Lisanne. *Verslag excursie naar witte de with*. **http://www.lisanne-noordzij.blogspot.com**. CvB.

06 nov, Club Moral. **http://www.launch.groups.yahoo.com**. Div.

14 nov, Steiner, Nicole. *Ein Wochenende in Rotterdam*. **http://www.welt.de**. ALG.

17 nov, TAC in nieuwe handen. **Groot Eindhoven Stad**. ALG.

22 nov, *Renske Janssen nieuwe directeur van het Temporary Art Centre*. **http://www.nieuwsbank.nl**. ALG.

29 nov, Brakel, Caroline. Mode Circus. **JFK**. AB.

22 nov, Irene. *Begin verslag 3: Witte de With centrum tentoonstelling*. **http://ireneckv.blogspot.com**. CvB.

30 nov, Hagen, Oliver van der. Sweet Idleness. **Blend**. CvB.

30 nov, Stofjes. **Opzij**. CvB.
30 nov, Eigenzinnige Ensclenering. **Eigen Huis & Interieur**. CvB.

30 nov, Tegenbosch, Pietje. *Dol*

P.51

FINANCIËEL

OVERZICHT

P.52

EXPLOITATIE ACTIVITEITEN

KOSTEN	NAGEKOMEN/ALGEMEEN	MORALITY I & II (T)	FACADE (A)	MORALITY VIII (TSh)	MORALITY III (F)	MORALITY IV (T)	MORALITY V (T)	MORALITY IX (P)	20 JAAR WITTE DE WITH (A)
Vorbereidingskosten	-	9	643	5.394	793	10.686	11.609	3.070	1.522
Overname kosten	-	-	-	-	75	-	-	-	-
Honoraria	3.689	1.758	16.000	2.530	10.436	14.787	6.469	11.270	10.117
Reis / verblijf genodigden	-270	196	5.718	15.903	939	6.301	5.291	26.649	6.903
Representatie	456	1.770	2.839	949	1.731	788	1.097	939	2.326
Verzekeringen	-	-	-	1.000	-	308	488	-	-
Transportkosten	-2.682	18.894	135	6.889	657	7.087	10.153	230	-
Materialen	389	394	74.666	23.701	3.694	3.736	19.852	7.266	9.446
Schade kunstvoorwerpen	-	-	-	2.400	-	-	-	-	-
Advertentie / affiche / uitnodiging	-	11	16.757	3.695	4.756	4.524	4.461	4.701	3.376
Publicatie	3.576	-	-	-	-	17.800	-	-	25.017
Overige publiciteit	-1.421	27	6.305	4.179	2.292	4.370	5.580	3.028	-134
Educatie	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Overige projectkosten	1.044	-	-396	875	-	386	-	-	-
	4.782	23.059	122.668	67.516	25.373	70.772	65.001	57.152	58.578
OPBRENGSTEN									
Recettes	-	-2.391	-	-	-349	-1.500	-1.500	-471	-
Verkopen	-5.934	-	-	-	-	-	-	-	-
Overheden / fondsen	-	-2.676	-105.000	-64.622	-	-	-	-12.469	-
Donaties	-	-	-	-	-	-15.000	-	-	-
Co-producenten	-	-	-	-	-1.316	-5.008	-	-	-
DB kosten	-6.670	-	-729	-	-	-	-	-	-
	-12.604	-5.067	-105.729	-64.622	-1.665	-21.507	-1.500	-12.940	0
EXPLOITATIESALDO	-7.822	17.991	16.940	2.893	23.708	49.265	63.501	44.212	58.578

P.53

COSIMA VAN BONIN (T)	MORALITY O (A)	MORALITY VI & VII (T)	SHARED SPACE 3 (A)	MORALITY X (S)	POLDER CUP (A)	MORALITY FINAL ACT (B)	ONE DAY (B)	PRIJS JKK/ CVR (A)	DIVERSITY (B)	TOTAAL
3.730	-	3.234	-	83	796	-	616	-	-	42.186
-	-	-	-	-	-	-	-	10.000	-	10.075
14.385	59.173	12.215	8.704	5.780	7.286	2.500	5.077	-	-	192.177
4.494	1.075	5.949	-	12.144	5.947	-	3.891	22	-	101.152
3.877	57	3.194	18	3.317	538	-	-	-	-	23.897
989	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.785
11.437	-	21.880	91	87	-	-	-	-	-	74.859
22.844	1.058	27.046	413	456	63.759	-	-	-	-	258.719
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.400
5.859	-	7.707	-	3.437	-	-	-	-	-	59.285
16.258	-	-	-	-	-	38.000	12.519	-	13.500	126.670
7.617	2.735	7.161	-	5.086	7.621	-	485	-	-	54.929
300	287	-	-	-	-	-	-	-	-	591
5.740	-	49	-	-	875	-	-	-	-	8.573
97.531	64.385	88.435	9.226	30.388	86.821	40.500	22.588	10.022	13.500	958.297
-5.344	-	-9.290	-	-569	-	-	-	-	-	-21.413
-1.400	-	-	-	-	-	-	-528	-	-	-7.863
-5.800	-200.000	-5.403	-	-	-42.084	-	-18.000	-	-	-456.055
-25.000	-140	-	-	-	-	-	-	-	-	-40.140
-	-	-	-4.171	-	-	-	-	-	-	-10.495
-5.153	-	-	-	-	-	-	-442	-	-	-12.994
-42.697	-200.140	-14.693	-4.171	-569	-42.084	0	-18.971	0	0	-548.959
54.834	-135.755	73.743	5.054	29.819	44.737	40.500	3.617	10.022	13.500	409.338

P.54

**REKENING BATEN
EN LASTEN**

BATEN	WERKELIJK 2010	BEGROTING 2010	WERKELIJK 2009
Opbrengsten			
Directe opbrengsten	30.460	30.000	92.561
Indirecte opbrengsten	96.592	90.000	95.598
	127.052	120.000	188.159
Bijdragen			
Subsidie Gemeente Rotterdam	421.500	421.500	421.500
Rijksbijdrage Beeldende Kunst	327.000	326.890	337.200
Kunstenplan Bijdrage OCW	519.303	505.726	528.422
Overige bijdragen	502.583	50.000	608.509
Donaties	45.945	50.000	113.911
Matchingssubsidie OCW	163.318		
	1.979.649	1.354.116	2.009.562
TOTALE BATEN	2.197.721	1.474.116	2.197.721
LASTEN			
Lonen en salarissen	560.422	550.000	558.295
Sociale lasten	96.248	85.000	87.458
Pensioenlasten	34.025	35.000	44.936
Diverse personeelskosten	20.324	15.000	8.028
Doorberekende loonkosten	-76.577	-65.000	-68.330
	634.422	620.000	630.387
KOSTEN VAN ACTIVITEITEN	958.297	494.916	1.177.986
Overige bedrijfslasten			
Huisvestingskosten	134.873	150.000	148.623
Kantoorkosten	96.139	94.200	83.818
Publ. / alg.reis-verbl. / repres.kosten	32.558	35.000	34.102
Afschrijving op materiële vaste activa	16.631	25.000	17.435
Diversen	52.770	45.000	45.332
	332.971	349.200	329.310
TOTALE LASTEN	1.925.710	1.464.116	2.137.683
Rentebaten	104	0	205
Rentelasten	-6.759	-10.000	-8.756
	-6.655	-10.000	-8.551
EXPLOITATIESALDO	174.336	0	51.487
Mutatie bestemmings reserve	-163.318		34.696
RESULTAAT (NA MUTATIE)	11.018		86.183

P.55

PERSONEEL

FUNCTIE	FTE	ALG.BEHEER	PAND BEHEER	PROJECTEN	PUBLICATIES	COMMUNICATIE/PUBLICITEIT	MARKETING	EDUCATIE	INTERNET	DOORREKENEN
Directeur	1,00	0,20		0,50	0,10	0,20				
Adj. directeur	1,00	0,20	0,30	0,50						
Prod./com.	0,80	0,35			0,25				0,20	
Curator	1,00			0,70	0,20	0,10				
Curator	1,00			0,70	0,20	0,10				
Com./p.a.	1,00			0,50		0,50				
Ass.curator	0,80									0,80
Com./mark.	0,80					0,30	0,50			
Publicaties	1,00				1,00					
Educatie	0,80							0,80		
Tech./real./beheer	1,00		0,20	0,80						
Tech./real./beheer	0,60		0,20	0,40						
Secretariaat	0,60			0,45		0,15				
Secretariaat	0,60			0,45		0,15				
Secr./balie	0,40			0,40						
Balie	0,60			0,60						
Balie	0,40			0,40					0,80	
Balie	0,20			0,20					1,00	
TOTAAL	13,60	0,75	0,70	6,60	1,75	1,50	0,50	0,80	0,20	0,80

Afgelopen jaar is Amira Gad in dienst geweest bij Witte de With als assistent curator. Haar kosten zijn direct doorberekend aan de projecten. Zij is echter wel opgenomen in de personeelsadministratie.

P.56

ORGANISATIE

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

Witte de With is een stichting die in januari 1990 werd geïnitieerd door de Rotterdamse Kunststichting. Witte de With wordt ondersteund door de Gemeente Rotterdam en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Vanaf de oprichting van Witte de With in januari 1990 tot en met december 1995 werd Witte de With geleid door Chris Dercon. Van januari 1996 tot en met december 2001 was Bartomeu Mari directeur van Witte de With. Vanaf januari 2002 tot mei 2004 was Catherine David directeur. Hans Maarten van den Brink was van mei 2004 tot april 2006 waarnemend directeur. Sinds januari 2006 is Nicolaus Schafhausen directeur.

Bestuur
Het bestuur van Witte de With bestaat in 2010 uit: Joost Schrijnen (voorzitter), Stef Fleischauer (penningmeester), Bart de Baere, Jack Bakker, Claire Beke, Noline van Harskamp, Karel Schampers, Yao-Hua Tan.

Directie en staf 2010
Nicolaus Schafhausen, algemeen en artistiek directeur
Paul van Gennip, adjunct directeur
Ariadne Urlus, algemeen project-coördinator (tot maart)
Renske Janssen, curator (tot juli)
Juan A. Gaitán, curator
Zoë Gray, curator
Monika Szewczyk, publicaties
Belinda Hak, educatie curator (tot april), zakelijk coördinator
Renée Freriks, educatie curator (vanaf april)
Anne-Claire Schmitz, assistent-curator en communicatie
Judith van Ingen, communicatie en ontwikkeling (tot november)
Amira Gad, assistent curator
Secretariaat: Angélique Barendregt, Gerda Brust en Anna Schöning (tot september) en Naomi Taverdin (vanaf september)
Balie: Erik Visser, Erwin Nederhoff, Hedwig Homoet
Technische dienst: Gé Beckman, Line Kramer

Stagiairs
Justa van den Bulk (educatie), Renata Catambas (publicaties), Thomas Cuckle (curatorial), Anne van Oppen (educatie), Anna Hoogsteeger (educatie), Aleit Veenstra (educatie), Afagh Morrowatian (educatie), Jeroen

Marttin (publicaties), Laure-Anne Tillieux (publicaties), Hessel de Ronde (curatorial), Weronika Zielnska (curatorial).

Externe medewerkers
Administratie: Frank van Balen, Meta Knol-Van Otterloo
Fotografie: Bob Goedewaagen, Kirsten de Graaf
Grafisch ontwerp: Kummer & Herrman
Installatie tentoonstellingen: Ties ten Bosch, Carlo van Driel, Michiel Huiben, Chris van Mulligen, Hans Tutert
Zakelijk advies: Chris de Jong

Artistieke adviesraad
De artistieke adviesraad bestaat uit: David Adjaye, architect Londen/Akra, Angela Bulloch, kunstenaar Berlijn, Liam Gillick, kunstenaar New York, Nikolaus Hirsch, architect Londen/Frankfurt am Main, Joep van Lieshout, kunstenaar Rotterdam, Sarah Morris, kunstenaar New York en Melvin Moti, kunstenaar Rotterdam.

Personeel
Sinds het aantreden van directeur Nicolaus Schafhausen in 2006 werd een aantal organisatorische veranderingen doorgevoerd dat het instituut efficiënter en slagvaardiger heeft gemaakt. Het inhoudelijke team kreeg een meer internationale samenstelling, waardoor Witte de With een steviger positie in het internationale netwerk kreeg. Een investering in het patronaatprogramma leidde in januari 2010 tot de aanstelling van Judith van Ingen. Helaas verliet zij Witte de With voor het einde van het jaar, maar haar taken zijn in 2011 overgenomen. Nadat Ariadne Urlus directeur werd van MAMA in Rotterdam, investeerde Witte de With in verdere professionalisering van de organisatie door Belinda Hak aan te stellen als zakelijk coördinator. Renée Freriks werd educatie curator. Renske Janssen verliet Witte de With en haar uren werden vervolgens ingezet t.b.v. communicatie, waardoor er nu nog twee senior curatoren werkzaam zijn. Amira Gad werd in dienst genomen als assistent-curator, met name voor ondersteuning bij het *Morality* project.

Ondernemerschap
Witte de With is cultureel ondernemer en verdiende €675.500 aan eigen in-

komsten op een omzet van €1.932.000. De ambitie is om dit deel in de toekomst te vergroten. Een gedeelte van de inkomsten komt uit de kaartverkoop en de activiteiten van de eigen uitgeverij. Als eigenaar van het gebouw, genereert Witte de With inkomsten uit verhuur aan TENT en aan de pop-up store van mode-label Clemens & August. Daarnaast werft Witte de With actief aanvullende fondsen, onderverdeeld in particuliere fondsen (VSB fonds, SNS Reaal fonds, Stichting DOEN, etc), aan overheid gerelateerde fondsen (SKOR, Mondriaan Stichting, Fonds BKVB, etc) en buitenlandse fondsen (Goethe-Instituut Duitsland, Seacex Spanje, OCA Noorwegen, IFA Duitsland, etc). Ook de co-producties en de reizende projecten en tentoonstellingen moeten hier worden vermeld, zoals *Shared Space* in samenwerking met TENT, *I could live in Africa* met MOMA Warschau, het educatieve Cultuurtraject met de SKVR in Rotterdam en verschillende ‘loops’ van de tentoonstelling van Cosima von Bonin die in 2011 te zien zijn in Arnolfini (Bristol), MAMCO (Geneve) en Museum Ludwig (Keulen). Dit jaar waren er nog steeds inkomsten uit de succesvolle veiling die Witte de With in 2009 hield in samenwerking met kunstcentrum de Appel en veilinghuis Christie’s in Amsterdam. In navolging hierop wordt in 2011 een benefietgala georganiseerd.

Code Cultural Governance
Code Cultural Governance wordt door het bestuur en directie van Witte de With als richtlijn gebruikt bij de samenwerking tussen directeur en bestuur en bij de inrichting van de organisatie en bedrijfsvoering. Witte de With heeft een bestuur + directie model. De in de code beschreven principes en best practices voor dit model en het voor dit model beschreven directieelement worden toegepast, met een klein aantal uitzonderingen die toelichting behoeven:

Best Practice-bepalingen voor het bestuur
2.19 jaarlijkse (zelf)evaluatie bestuur
Het bestuur van Witte de With steedt binnen de reguliere bestuursvergaderingen op gezette tijden, doch iets minder dan jaarlijks (circa elke 18 maanden), aandacht aan een zelfevaluatie over haar eigen functioneren. In de diverse bestuursnotulen wordt hiervan melding gemaakt. Het bestuur belegt geen aparte evaluatievergadering die uitsluitend betrekking heeft op haar functioneren.

Ook werkt Witte de With vanaf 2008 aan een Vriendenprogramma en een zogenoemd Patronsprogramma. Dit laatste programma is bedoeld om een kring van particuliere en zakelijke investeerders aan te trekken, niet alleen voor financiële ondersteuning, maar ook voor inspiratie en engagement. Er werden kaders opgesteld om dit programma vorm te geven, die doorlopend getoetst worden aan de praktijk en vervolgens worden bijgesteld. Het eerste idee, het opzetten een patronsgroep, werd aangepast en een meer individuele benadering werd gekozen. Niet zonder succes, in 2010 ondersteunden Cees en Inge de Bruin-Heijn de tentoonstelling van Cosima von Bonin en de Ursula Blickle Stiftung (Duitsland) financierde deels de publicatie bij de tentoonstelling *I could live in Africa*. Tot slot werden een aantal succesvolle evenementen georganiseerd,

zoals een speciale lunch en Vip-previews voor de publieke opening van verschillende tentoonstellingen. Witte de With realiseert zich dat er sprake is van een langdurig traject voor rendementen zichtbaar worden en zal ook in de toekomst blijven investeren. Vanaf januari 2010 werd een halve fte toegekend aan particuliere fondsenwerving en het continueren van het patronsprogramma.

Code Cultural Governance
Code Cultural Governance wordt door het bestuur en directie van Witte de With als richtlijn gebruikt bij de samenwerking tussen directeur en bestuur en bij de inrichting van de organisatie en bedrijfsvoering. Witte de With heeft een bestuur + directie model. De in de code beschreven principes en best practices voor dit model en het voor dit model beschreven directieelement worden toegepast, met een klein aantal uitzonderingen die toelichting behoeven:

Best Practice-bepalingen voor het bestuur
2.19 jaarlijkse (zelf)evaluatie bestuur
Het bestuur van Witte de With steedt binnen de reguliere bestuursvergaderingen op gezette tijden, doch iets minder dan jaarlijks (circa elke 18 maanden), aandacht aan een zelfevaluatie over haar eigen functioneren. In de diverse bestuursnotulen wordt hiervan melding gemaakt. Het bestuur belegt geen aparte evaluatievergadering die uitsluitend betrekking heeft op haar functioneren.

Best Practice-bepalingen betreffende transparantie en verantwoording
2.28 De instelling neemt in het jaarverslag de profielschets van het bestuur en de relevante – voormalige – (neven)functies van de leden van het bestuur en de directie op.

Witte de With neemt de profielen niet expliciet in haar jaarverslag op, maar de instelling beschikt wel over dergelijke profielschetsen. Zo is er in principe steeds een praktiserend internationaal opererende kunstenaar in haar bestuur, een bestuurslid met bedrijfskundige ervaring, een marketing expert, een bestuurslid met bestuurlijke en ambtelijke ervaring en een bestuurslid met kennis

P.57

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

De tentoonstelling van Witte de With in 2006

van en contacten in het bedrijfsleven/de profitsector.

Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV)
In december 2009 nam het college van B&W Rotterdam het besluit om te bezuinigen op de Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) voor de periode 2010 tot en met 2012. Voor Witte de With betekent dit over de periode tot en met 2012 concreet een cumulatieve korting oplopend van 3% (in 2010) tot 30% (in 2012) van het voor Witte de With gereserveerde subsidiebedrag uit deze geldstroom. Daarnaast betekent het voor Witte de With dat de manier waarop zij de afgelopen 20 jaar deze subsidie heeft ingezet voor haar programmering en activiteiten anders zal worden geoormerkt door een nieuwe Rotterdamse prioritering.

Pand Witte de Withstraat 50
In 2007 begon Witte de With, samen met medebewoner TENT CBK met een onderzoek naar de potentie van haar pand aan de Witte de Withstraat 50 onder de titel ‘Huis voor Visuele Cultuur’. In 2009 bleek dat de gemeente Rotterdam geen mogelijkheden zag tot een aanzienlijke investering in het pand, waardoor het project tijdelijk stil kwam te staan. Vervolgens besloten beide instellingen, ook in overleg met de gemeente, eind 2009 in kaart te brengen wat de meest urgente knelpunten waren van het pand. Dit werd geformuleerd in een vijfpuntenplan waarin met name ingezet wordt op een verbetering van de openheid naar buiten, zodat de instelling letterlijk meer onderdeel uit gaat maken van de straat en de samenleving. Verder is een update van de publieksvoorzieningen een noodzakelijkheid, het gaat daarbij vooral om toiletten en een garderobe. Ook moet de entree van het gebouw zo worden dat de instellingen Witte de With en TENT CBK voor het publiek goed van elkaar te onderscheiden zijn – wat nu niet het geval is. Voor ca. €1.5 miljoen kunnen bovenstaande ingrepen gerealiseerd worden. Hoewel de signalen vanuit de gemeente Rotterdam zeer positief te noemen waren, werd er in 2010 nog geen concrete toezegging gedaan. Witte de With blijft ook de komende tijd

werken aan het vinden van aanvullende financiering.

Comité van Roosendaal
Witte de With was één van de motors achter de oprichting van het *Comité van Roosendaal*, waarin kunstinstellingen uit de grensgebieden van Nederland, Duitsland en Vlaanderen zich hebben verenigd. Het Comité beoogt niet alleen een groter bereik voor haar activiteiten in de omliggende grensgebieden maar verbindt zich middels deze samenwerking ook aan interessante intellectuele partners, met een gedeelde passie voor het hedendaagse kunstdiscours. Leden van het *Comité van Roosendaal* zijn Bart de Baere (Muhka, Antwerpen), Ann Demeester (De Appel, Amsterdam), Charles Esche (Van Abbemuseum, Eindhoven), Robert Fleck (Bundeskunsthalle, Bonn), Anselm Francke (Extra City, Antwerpen), Maria Hlavajova (BAK, Utrecht), Kasper König (Museum Ludwig, Keulen), Katia Baudin-Renau (Museum Ludwig, Keulen), Enrico Lunghi (Mudam, Luxemburg), Vanessa Joan Müller (Kunstverein für die Rheinlande und Westfalen, Düsseldorf), Pierre-Olivier Rollin (B.P.S.22, Charleroi), Nicolaus Schafhausen (Witte de With, Rotterdam), Dirk Schnauwaert (Wiels, Brussel). Zie www.comitevanroosendaal.eu.

Gerda Brust
was assisent-curator bij de tentoonstelling Kleikunst-Steengoed die plaatsvond in de Kunsthal Rotterdam in 2010.

Juan A. Gaitán
was jurylid bij DAAD Berlin, gastauteur voor het Hordaland Art Centre Bergen, Noorwegen en gastspreker bij OCA, Oslo, Noorwegen. Ook was hij gast tijdens een serie workshops en een symposium getiteld *Activities and Vocabulary in 1960’s* in Marrakech, Marokko en bij IASPIS, Stockholm. Tevens is hij toegetreden tot de acquisitiecommissie van FRAC Nord-Pas-de-Calais in Duinkerke, Frankrijk.

Paul Van Gennip
is bestuurslid van de stichting SENSATIONAL MIX in Rotterdam.

Zoë Gray
was gast bij ISCP (New York) en ACAX (Boedapest) voor curatorial research. In Boedapest gaf zij een lezing over het werk van Saâdane Afif aan de Ludwignzert en zij sprak tevens over zijn werk in het Centre Pompidou (Parijs). Gray was co-redacteur van een speciale editie van het tijdschrift Fucking Good Art, getiteld *Writing About*. Verder was zij jurylid voor de Maaskantprijs 2010 aan de Willem de Kooning Academie Rotterdam en is zij lid van de Commissie Internationale Beeldende Kunst en Vormgeving van de Mondriaan Stichting.

Belinda Hak
is extern adviseur educatie en publieksbereik voor FRAC Nord-Pas-de-Calais (Duinkerke, Frankrijk). In 2010 gaf zij kunsttheorie aan de School of Education in Art & Design van de Willem de Kooning Academie in Rotterdam.

Renée Freriks
was gast bij de expertmeeting van het Blikopeners symposium van het Stedelijk Museum Amsterdam. Zij was tevens adviseur voor Stichting Impakt met betrekking tot hun educatieve programma tijdens het Impakt Festival 2010.

Nicolaus Schafhausen
was adviseur en /of bestuurslid bij: het Comité van Roosendaal; Fogo Island Arts Cooperation, New Foundland, Canada; Etablissement d’en Face, Brussel, België; HIAP,

Helsinki International Artist Program, Helsinki, Finland; ICI, Independent Curators International, New York, USA; Objectif, Antwerpen, België; Ursula Blickle Stiftung, Wenen, Oostenrijk en Kraichtal, Duitsland. Hij was co-curator van de 6th Media City Seoul Festival, Seoul, Korea. Gaf lezingen of nam deel aan verschillende symposia: Vienna Art Fair, Oostenrijk; HIAP, Helsinki, Finland; Ursula Blickle Foundation, Kraichtal, Duitsland; Artsonje Center, Seoul, Korea; New York University, USA, University of Chicago, USA; Arthouse, Austin, TX, USA. Jury’s: Art Brussels, België; Bundesministerium für Raumordnung, Kunst am Bau “UN Gebäude Bonn”, Berlijn, Duitsland; Evens Foundation, Prize for the Visual Arts, 2010/2011, Parijs, Frankrijk.

Anne-Claire Schmitz
was gastdocent aan de Master of Fine Arts, Oslo Academy of Fine Arts, Noorwegen. Ook was zij jurylid bij la Cambre, Ecole Nationale Supérieure des Arts Visuels in Brussel.

Monika Szewczyk
is docent aan het Piet Zwart Instituut in Rotterdam. Daarnaast was zij in 2010 curator van de tentoonstelling *Allan Sekula: This Ain’t China* bij e-flux in New York. Zij nam deel aan de conferentie *Are Curators Unprofessional?* van het Banff Centre in Canada. Ook schreef zij verschillende essays.

P.58

WITTE DE WITH DANKT

De Witte de With dankt

De Witte de With dankt

Alle vrijwilligers van Polder Cup, Adel Abidin, AES+F, Saâdane Afif, Danaï Anesiadou, Ziad Antar, de Appel arts centre, Julieta Aranda, Archiv der Forschungsstelle Osteuropa an der Universität [Bremen], Karin Arink, Armenius kerk Rotterdam, Fikret Atay, Sven Augustijnen, Matthijs Baan, Baktruppen, Frank van Balen, Mirosław Bałka, Bam, Lars Bang Larsen, Yael Bartana, Krzysztof Bednarski, Nienke van Beers, Mark Bellamy, Genevieve Belleveau, Guy Ben-Ner, Manon Berendse, Big City Sound Girl, Marc Bijl, Walter Birkhoff, Rossella Biscotti, Remco van Bladel, Ursula Blickle Stiftung, Francine Blokland, Blomsma Print & Sign, BNG Cultuurfonds, Theater Bonheur Rotterdam, Milena Bonilla, Cosima von Bonin, Max Bonner, Ties Ten Bosch, Mark Boulos, Olaf Breuning, Karl van den Broeckm, Cees en Inge de Bruin-Heijn, Galerie Daniel Buchholz, Lee Bul, Justa van de Bulk, Heather Burnett, k r buxey, BWA Galleries of Contemporary Art [Wroclaw], Cabinet magazine [Brooklyn, NY], Renata Catambas, Centre of Polish Sculpture [Orónsko], ChimPom, Sunah Choi, Martha Colburn, Phil Collins, Joost Conijn, Stefan Constantinescu, Creative New Zealand, Thomas Cuckle, Cultures France, Cultvideotheek Next Page, Claudia Curio, Cyprus Ministry of Culture, Keren Cytter, Oskar Dawicki, Chto Delat/What is to be done?, Jeremy Deller, Simon Denny, Clémentine Deliss, Dienst & Cultuur Rotterdam, Brian Dillon, Dessislava Dimova, Nathalie Djurberg, Domein voor Kunstkritiek, Maarten Doorman, D.O.R., Stichting Dorpshuis Community Center, Stan Douglas, Carlo van Driel, Leeroy the Duck, Dutch Culture Centre/ Netherlands China Arts Foundation, Egit Foundation, Faye Ellen, Felix Ensslin, Fulya Erdemçi, EU trio.es, Jeroen Everaert, Harun Farocki, Feyenoord, Mirosław Filonik, Fleur Flohil, het Fonds BKVB, Luke Fowler, Jurjen Gaastra, Meschac Gaba, Cyprien Gaillard, Rainer Ganahl, Mirjam de Gelder, Isa Genzken, Agnes Geoffray, Gobierno de Espana, Bob Goedewaagen, Goethe-Institut, Piero Golia, Mathijs Goorhuis, Corinne Goudzwaard, Gemeente Graafstroom, Joseph Grima, Johan Grimonprez, de Groene Amsterdammer, Ivan Grubanov, Krist Gruijthuijsen, Wiktor Gutt, Nicoline van Harskamp, Sander

van Heerde, Paul St. Hilaire, Antonia Hirsch, Nikolaus Hirsch, Yngve Holen, Hedwig Homoet, Julia Homoet, Barbara Honrath, Anna Hoogesteeger, Candice Hopkins, Michiel Huijben, The Indofin group, Alfredo Jaar, Christian Jankowski, Renske Janssen, Paweł Jarodzki, Dorothea Jendricke, Chris de Jong, Winnie de Jong, Karin de Jonge, Jeroen Jongeleen, Esther Jonkman, Chris Kabel, Mami Kataoka, Andrew Kerton, Joanna Kiliszek, Jaebum Kim, Jeff Khonsary, Job Koelewijn, Jacques de Koning, Koyo Kouoh, Miki Kratsman, Kummer & Herrman, Renate Lanser, Gergely Laszlo, Florence Lazar, Mark Leckey, Zbigniew Libera, Christina Li, Minouk Lim, Paula Juan Lima, Erik van Lieshout, Dees Linders, Freek Lomme, Franklin Lopez, Maider López, Dirk von Lowtzow, Marko Lulic, Ken Lum, Luxus, Goshka Macuga, Madeln, Maison Descartes, Renzo Martens, Jeroen Marttin, Patrizio Di Massimo, Maaïke Merckens Bekkers, Mian Mian, Emmelie Mijs, Randa Mirza, MODEM Center for Modern and Contemporary Arts [Debrecen], Meta de Mol-van Otterloo, Mondriaan Stichting, Kent Monkman, More Color Textiel-zeefdruk, Afagh Morrowatian, Sarah Morris, Danae Mossman, Mothership, Motto, Valerie Mrejen, Matthias Mühling, Chris van Mulligen, Ciprian Muresan, Galerie Neu [Berlijn], Eliza Newman-Saul, Nishiko, Notenhoeve Recreatie, Ronald Ockhuysen, Office for Contemporary Art Norway, Wendelien van Oldenborgh, Chantal Oomen, Sammie Oostrum, Anne van Oppen, DJ Moritz von Oswald, Adrian Paci, Christodoulos Panayiotou, Philippe Parreno, Włodzimierz Pawlak, Adriano Pedrosa, Rory Pilgrim, Frank van der Pluijm, Produzentin, Lieke van Pruijssen, Tariq Ramadan, Waldemar Raniszewski, Raster Gallery [Warsaw], Lili Reynaud-Dewar, Józef Robakowski, Hessel de Ronde, Roodkapje, Willem de Rooij, Mirjam Roters, Julika Rudelius, Marc Ruyters, Piotr Rypson, Masaharu Sato, Karin Schipper, Mark von Schlegell, Anna Schöning, Aaron Schuster, Xandra Schutte, Sculpture International Rotterdam, SEACEX, Allan Sekula, Canan Senol, Dineo Seshee Bopape, Greg Shapiro, Jeremy Shaw, Frances Scholz, Annemiek Sips, SKOR [Foundation Art and Public Space], Darek Skubiel,

SKVR, Andreas Slominski, SNS REAAL Fonds, Marek Sobczyk, Berenice Staiger, Marieke Stein, Michael Stevenson, Stichting DOEN, Stjernerstedt, Sebastian Straatsma, Deborah Stratman, Yvette Supraski, Corin Sworn, Pilvi Takala, Jeniffer Tee, Theo Tegelaers, TENT, Ron Terada, Laure-Anne Tillieux, Anne-marie Timmermans, Charlotte Timmermans, Rosemarie Trockel, Jerzy Truskowski, Stefanos Tsivopoulos, Hans Tutert, Luc Tuymans, Leonie Urff, Esther Urlus, Sonja van der Valk, Ola Vasiljeva, Aleit Veenstra, Ruben van der Velde, Lidwien van de Ven, Boy Vereecken, Bieke Versloot, Barbara Visser, Vlaams Nederlands Huis de Buren, Vlaamse weekblad Knack, Danh Vo, Lotte De Voeght, Tris Vonna-Michell, VSBfonds, De Waard werkt, Sabine Wassenberg, Gino van Weenen, Christiaan Weijts, Zeilmakerij van der Werf, Jerney de Wilde, Serena Williams, Dirk de Wit, Michał Woliński, World Expo 2010 in Shanghai, WORM.filmwerkplaats, Lise van Zaalen, Zachetat National Gallery [Warsaw], Jildou Zandstra, Alexis Zavialoff, Wendele van der Zee, Weronika Zielinska, Zdzisław Zinczuk, Artur Żmijewski, Tirdad Zolghadr, Gerjanne van Zuilen, Sander Zweerts de Jong.

Witte de With
Center for Contemporary Art
Witte de Withstraat 50
3012 BR Rotterdam
Nederland
T+31(0)104110144
info@wdw.nl www.wdw.nl
Open di - zon, 11 - 18 uur